Ahmet Cemal

DOKUNMAK

ÖYKÜLER

DOKUNMAK

AHMET CEMAL

ÖYKÜLER

CAN

Bu kitap, İstanbul’da Can Yayınları’nda dizildi,
Dizgi: Serap Kılıç

Bu kitap, İstanbul’da Can Yayınları’nda dizildi,
CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
web sayfamız: http://www.canyayinlari.com
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Ahmet Cemal, 1942'de doğdu. Sankt Georg Avusturya Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Aynı fakültede asistanlık yaptı. İstanbul Avusturya Kültür Ofisi'nde basın danışmanı olarak çalıştı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde çeviri dersleri verdi. 'Yeni Ufuklar' ve 'Varlık' dergilerinde yazdı. 'Yazko Çeviri' dergisini yönetti. Halen Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü öğretim görevlisi olarak sanat tarihi ve estetik, aynı üniversitenin DevletKonservatuvarı'nda dünya tiyatro tarihi ve çağdaş tiyatro, Güzel Sanatlar Fakültesi'nde de sanat kavramları dersleri veriyor. Bertolt Brecht, Elias Canetti, Stefan Zweig, Ingeborg Bachmann, Paul Celan, Rainer Maria Rilke, Georg Trakl, Friedrich Hölderlin, Heinrich von Kleist, Georg Lukacs, Anna Seghers, Erich M. Remarque, Manès Sperber, Franz Kafka, Walter Benjamin, Robert Musil, Ernst Fischer, Octavio Paz ve E.H.Gombrich'ten çevirileri yayımlandı. Deneme ve makaleleri 'Yaşamdan Çevirdiklerim', 'Odak Noktasında Yaşananlar', 'Aradığımız Tiyatro' ve 'Şeref Bey Artık Burada Yaşamıyor', şiirleri 'Geçmiş Bir Dua Kitabından' başlığıyla, öyküleri de 'Dokunmak' adı altında kitap olarak çıktı. Çeviri kuramı, estetik, sanat tarihi, kültür eleştirisi ve edebiyat üzerine makaleler yazdı; aynı konularda Avusturya'da, Viyana ve Innsbruck üniversiteleriyle, Avusturya Edebiyat Kurumu'nda konferanslar verdi. 1998 yılında, Türk kültürüne yaptığı hizmetler nedeniyle kendisine Anadolu Üniversitesi Senatosu tarafından Fahri Doktor unvanı verildi. Halen Cumhuriyet gazetesinde köşe yazarıdır.

AHMET CEMAL'İN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI
DOKUNMAK / öyküler
ŞEREF BEY ARTIK BURADA YAŞAMIYOR / deneme
ÖTEKİ KİTAPLARI:
ARADIĞIMIZ TİYATRO / deneme
GEÇMİŞ BİR DUA KİTABINDAN / şiir
ODAK NOKTASINDA YAŞANANLAR / deneme
YAŞAMDAN ÇEVİRDİKLERİM / deneme

"Yaşayan bir varlığın günahlı olduğuna inananlar, Tanrı'nın ya günahı yaratacak kadar kötü olabileceğine ya da kusursuz varlık yaratma girişimlerinde çok yanlışlıklar yaptığına inanmak zorundadırlar..."

Bernard Shaw

...Eskiden bu öyküler, zamanın denizlerinde, benim zamanlarımın denizlerinde yüzen parçalardı. Bazıları –çoğunu artık anımsayamadığım– beklentilerle dolu, bitmiş ya da bitmemiş, gönderilmiş ya da gönderilmemiş mektuplardı; bazıları başka metin türlerinin saçak altlarına, satır aralarına usulca kıvrılıvermiş yazılardı; bazıları da, neden kaleme alındıkları artık hiç bilinmeyen, öylece ortada kalıvermiş kırıntılardı.

Günün birinde baktım, yine içinde yüzdükleri o deniz, yani zaman, bütün bu dağınıklığa kendine özgü bir düzen vermeye koyulmuş. Saklananlar, saklandıkları yerlerden çıkıp daha önce varlığı hiç bilinmeyen bir haritaya yerleştirilmiş; ortada kalanlar ise yeni bütünlerin içersinde eriyip gitmiş.

Benim bütün yaptığım, onları bu yeni konumlarıyla kâğıda dökmek oldu.

Özgürlüklerine dokunmadım...

A.C.

DOSYASI ÇABUK KAPATILAN BİR ÖLÜM OLAYI 1

Tanınmış tiyatro oyuncusu Raif Ergüç, 13 Kasım'ı 14 Kasım'a bağlayan gece aşırı dozda aldığı uyku hapları nedeniyle ölmüştü.

Adli tabip, boş ilaç şişesinin etiketine baktıktan sonra hapların büyük bir olasılıkla gece saat bir ile iki arasında alındığını, ölümün de sabaha karşı iki buçuk ile üç arasında gerçekleşmiş olabileceğini söyledi.

Polis, yaptığı araştırma sonucunda Raif Ergüç'ün evinde intihardan başka bir olasılığı da akla getirebilecek herhangi bir ipucuna rastlamadı.

Hem Raif Ergüç, yaşamına kendi isteğiyle son verdiğini açıklayan bir mektup da bırakmıştı. Zaten akılları karıştıran tek şey de bu mektup oldu. Çünkü anlaşıldığı kadarıyla Raif Ergüç, bu çok uzun mektupta hangi nedenlerden ötürü intihar *etmediğini* anlatmaya çalışmıştı. İntihar edenlerin bıraktıkları mektuplarda ölümlerinden kimlerin sorumlu olmadıklarının belirtilmesi, alışılagelmiş bir durumdu. Ama, Raif Ergüç'ün yaptığı gibi, ölen kişinin kendini hangi nedenlerden ötürü öldürmediğini açıklamak için bir mektup kaleme alması, o güne kadar böyle olaylarla çok karşılaşmış olan savcıya bile şaşırtıcı gelmişti.

Savcı, olaydan sonraki birkaç gün boyunca ölenin yakın çevresinden erişebildiklerine bu mektubu gösterip düşüncelerini sordu. Ama kafasındaki sorulara herhangi bir yanıt bulamadı. Çünkü Raif Ergüç'ün bıraktığı mektubu okuyan yakınları da yazılanlara bir anlam verememişlerdi.

Örneğin sanat yaşamı boyunca hep başarıdan başarıya koşmuş olan Raif Ergüç, biraz uzunca olan mektubunun hemen başında, *kendine* karşı hep çok kötü bir oyuncu

olduğunu, ama intiharının bununla bir ilişkisinin bulunmadığını açıklamıştı. Kendi ifadesiyle ‘bu mektupta anlatılması çok zaman alacak nedenlerden ötürü’, neredeyse bütün yaşamı boyunca, hatta çocukluk yıllarından başlayarak, hep *oynamıştı*. Fakat bu, yani kendine karşı sürekli oynamış olması, doğuştan varolan bir yeteneğin kendini dışa vurması diye yorumlanmamalıydı. Hayır, Raif Ergüç’e göre bu ikisi arasında, yani kendini bildi bileli genellikle olmayan bir yaşamı kendi sahnelerinde kendine karşı oynaması ile, sonradan tiyatro oyunculuğunu bir uğraş seçmesi arasında, en azından doğrudan bir ilişki yoktu. Kendine karşı oynaması, hep bir tür kaçış yerine geçmişti. Kendine karşı uyguladığı tiyatro yöntemini rahatlıkla katıksız bir *yanılsamacı yöntem* diye de adlandırabilirdi. Çünkü aslında yaşayamadıklarını kendine sergilerken, kurguladığı olaylarla ve tiplerle –en azından temsil süresi boyunca– bütünüyle özdeşleşmişti. Gerçi burada ‘temsil süresi’ söylemi de belli bir kesinlik getirmekten uzaktı. Çünkü Raif Ergüç, yine kendi ifadesine göre, yaşamında olmayanları oyun aracılığıyla en azından bir *sahne gerçekliğine* –elbette kendi özel sahnesinin gerçekliğine!– dönüştürme işini, sonunda yaşamının ne kadarının gerçek, ne kadarının ise oyun olduğunu ayırt edemeyecek kadar ileri götürmüştü. Raif Ergüç bu itirafta bulunduktan sonra, geride bıraktığı mektubu okuyacak olanlardan açıkça özür dilemişti. Zira bu mektup için de aynı durum geçerliydi: Yazdıklarının ne kadarının gerçek yaşamından kaynaklandığını, ne kadarının ise bir *oyun metni* niteliğini taşıdığını da artık ayırt edebilmesi olanaksızdı.

Bu olgu, bir zamanlar Raif Ergüç’ün tiyatro eğitimi görme kararını vermesini de çok güçleştirmişti. Çünkü o aşamaya geldiğinde, ansızın tiyatroyu herhangi bir zaman bir *sanat* diye algılayıp algılamayacağı, dolayısıyla da böyle bir sorumluluğu taşıyıp taşıyamayacağı konusunda kararsız kalmıştı. *Oynamak,* onun için artık yemek, içmek ve uyumak

kadar doğal bir konum olup çıkmıştı. O, günlük yaşamın en sıradan olaylarına bile çoğu kez bir *oyuncu* gözüyle bakan biriydi. Üstelik uzunca bir zamandan bu yana bu konumu bir tür kaçış saydığının da bilincindeydi. Kafasında dolanıp duran çetin soru, şuydu: Özel yaşamında kaçışlarını daha da yetkin düzeye getirmek için çaba harcarken edinip geliştirmiş olduğu becerilerden yola çıkarak, kendini bir *sanatçı adayı* saymakta haklı olabilir miydi?

Gerçi küçüklüklerinden beri iyi taklit yapmaları nedeniyle kendilerine doğal birer tiyatro oyuncusu adayı gözüyle bakanlarla sık karşılaşmıştı. Bu bağlamda kendi yaptıkları da belki taklit etmek diye nitelendirilebilirdi. Çünkü sonuçta başkalarının yaşadıklarını kendi yaşamına taklit yoluyla sokan, kendi yerine çoğunlukla bir *başkasıymış gibi* yaşayan biriydi.

Çocukluk yıllarında, uçsuz bucaksız mutsuz bir aile yaşamı içersindeyken, kendini sık sık mutlu ailelerin mutlu çocukları yerine koymuştu. İlkgençlik yıllarında, bir erkek olmasına karşın –mektubun daha ilersinde anlatmaya çalışacağı nedenlerle– kızlara değil, fakat yaşıtı delikanlılara ilgi duymaya başladığında, ya bu yanını yadsıyarak erkekleri, ya da bir erkek tarafından ilk kez öpülmeyi bekleyen genç kızları taklit etmişti. Para sıkıntısı çektiği zamanlar kendini her istediğini yapacak kadar varlıklı biri yerine koymuştu.

Raif Ergüç, mektubunda tiyatro eğitimine başlamak üzereyken kafasında çöreklenen sorulara konservatuardaki eğimi boyunca da net yanıtlar alamadığını yazıyordu. Tiyatro bölümünün giriş sınavlarını rahat kazanmıştı. Ama dört yıllık başarılı eğitimi boyunca, özellikle oyunculuk derslerinin hocalarından başarısının *gerçeklerden kaçma becerisinden* mi, yoksa sanatsal yeteneğinden, yani yaratıcılığından mı kaynaklandığına ilişkin herhangi bir ipucu alamamıştı. Zaten eğitiminin sonunda, sanatçılık bağlamında en azından böyle bir eğitimin pek yararlı olmadığı sonucuna varmıştı. İster

doğaçlama, ister oyunculuk dersinde olsun, çoğu hocalar *nasıl* oynanması gerektiğini gösterirlerken, kendi böyle’lerine aşırı ağırlık tanıyorlardı. Bu da öğrencilerin olası *özgün* anlatımlarının gelişmesini engelliyordu. Grup halinde yapılan çalışmalarda Raif Ergüç’ün, bir tür *seri üretimin* amaçlandığı izlenimini edindiği çok olmuştu. Deneyimlerini, öğrencilerini kendilerine benzetmek yerine, onlara *kendi* üsluplarına giden yollarda rehberlik etme doğrultusunda kullanan hocaların sayısı hep çok azdı.

Mektubundan anlaşıldığı kadarıyla Raif Ergüç kafasındaki temel soruya, yani gerçekten bir *sanatçı* olup olmadığına ilişkin soruya sonraki yıllarda, erken gelen bir ünün ardından da yanıt bulamamıştı. Profesyonel anlamda sahneye ilk çıkışının ardından çabuk sivrilmişti. "Katıksız bir sanat adamı," diye övülmüştü. Sahnedeki oyunculuk başarılarının yanı sıra, ömrü boyunca tiyatrodan başka bir şey düşünmemesi, tiyatro oyunculuğunun dışında, reklamlar da dahil, en azından parasal bakımdan çok çekici bütün önerileri geri çevirişi de onca takdir edilmesinde hiç kuşkusuz önemli rol oynamıştı. Yaşamının sahne dışındaki bölümünü sürekli gözlerden uzak tutmuştu. Alışılagelmiş biçimiyle bir *bohem* tavrını hiçbir zaman sergilememişti.

Ama böyle bir tavrı, kendine karşı hep *oynamıştı*, ve mektubunda bunu da açık yüreklilikle itiraf etmekten çekinmemişti. Örneğin gerçek yaşamının gerçek aşklardan, sarsıcı, ama o ölçüde de hayata hayat katan ilişkilerden yana çoraklığına karşılık hayal dünyasında pek çok aşk yaşamış, birlikte olmuş, terk edilmiş ve her terk edilişin geride bıraktığı acıları sonuna değin çekmişti. Ve zamanla hayal dünyasında yaşadıkları da onun gerçeklerinin ayrılmaz parçaları olup çıkmıştı. Öyle ki, neler yaşadıklarıyla övünen genç oyuncularla içki sofralarını paylaştığı kimi akşamlarda, gecenin ilerlemiş saatlerinde, ansızın öfkeye kapılıp: "Sizin yaşadım dedikleriniz, benim hayatımın yanında ancak birer

dipnotu olabilir!" diye böbürlenmeyi de neredeyse bir alışkanlık haline getirmişti.

Böyle davranışlar da Raif Ergüç’ün kendi sahnesinde, tek seyircili tiyatrosunda oynadığı oyunların birer parçasıydı.

Evet, bir de işin bu yanı vardı. Yani o, kendine karşı sahnelediği oyunların yazarı, yönetmeni, oyuncusu ve de izleyicisiydi. Belki kafasındaki soruya bir türlü yanıt bulamayışının en önemli nedeni de buydu. İş, kendisinin gerçekten bir *sanatçı* olup olmadığını irdelemeye gelince, yine aynı çıkmazla karşılaşıyordu. Çünkü özel yaşamındaki bu yumaktan tiyatro sahnelerine gerçek anlamda bir *yaratıcılığı* taşıyabildiğinden bir türlü emin olamıyordu. Yıllar boyunca izleyiciler, sahnede onun kimliğinde gerçekte *kimi* alkışlamışlardı? Büyük bir tiyatro sanatçısı *sandıkları*, ama gerçekte kendi yaşamındaki onca acıdan, aşağılanmışlıktan ve aşağılık duygusundan ancak sanki bunların olmadığını oynayarak uzaklaşabilen, maskelerinin ardında üflesen yıkılıverecek bir zavallıyı mı, yoksa kendi trajedileriyle birlikte ve onlara *rağmen* kendini sahnede ayakta tutabilen, dünyayı sahneye taşıyabilen bir büyük sanatçıyı mı?

Gerçek anlamdaki yaratıcılık, geniş ölçüde bir *kendine rağmen*’liği de içermiyor muydu?

Raif Ergüç, bu sorunun yanıtını son mektubunun başına oturana kadar bulamamıştı. Ama mektubunda bu belirsizliğin, intiharına yol açmadığını da önemle belirtmişti.

2

Mektubun tamamını okuduktan sonra savcı, giriş bölümünden sonrasının bir oyunun çeşitli sahneleri olduğu izlenimini edinmişti. Sanki Raif Ergüç ilk bölümde kompozisyonun temel taşı diye nitelendirilebilecek bir olguyu, başka deyişle aslında yaşamı boyunca kendi kendisine karşı oynadığı olgusunu gözler önüne sermiş,

onun ardından da bu kompozisyonu açacak sahnelere geçmişti.

Örneğin bu bölümün hemen ardından, evindeki eşyaların eskiliğinin kendini öldürmesiyle bir ilintisinin bulunmadığını belirtmişti. Raif Ergüç'ün o bölümde yazdıklarına göre evdeki koltuk, kanepe, yemek masası, büfe, sehpa gibi eşyalar, zaten yıllardır eskimekteydi ve kendisi, neredeyse yaşamının o evde geçirdiği her ânında bu eskime sürecine tanıklık etmişti. Dolayısıyla evdeki çevresinin sürekli eskimesi, döşemelik kumaşların renginin giderek atması, koltukların çökmesi, özellikle annesinin sürekli oturduğu koltuğun altından yayların bile sarkmış olması gibi eskime belirtileri, Raif Ergüç'ün günlük yaşamının olağan görüntüleriydi, ve böylesine sıradan görüntüler ile bir intihar arasında herhangi bir bağlantı aramak, ölenin kendi ifadesine göre, zaten biraz tuhaf kaçardı.

Raif Ergüç'ün evindeki eşyalara ilişkin yazdıkları, yaşamının iç mekân dekoru ile o yaşamı noktalama kararı arasında bir ilişki bulunmadığı anlamında da yorumlanabilirdi.

Raif Ergüç, mektubunda ikinci olarak annesinin giderek yaşlanıp çökmesinin de bu intiharın nedenleri arasında yer almadığını yazmıştı. Tıpkı evdeki eşyalar gibi, annesi de Raif Ergüç'ün artık neredeyse anımsayamadığı bir zamandan bu yana eskimekteydi. Ayrıca annesinin yaşlanıp eskimesi ile eşyaların eskimesi arasında hemen hiç fark yoktu. Çünkü cansızlıkları yüzünden eskimeye karşı koyamayan eşyalar gibi, yaşamdan daha ölmeden elini eteğini çekmiş olan annesi de kendini eskime sürecine bırakmış, belki yıllardır cansız eşyaların arasına onlardan biriymiş gibi yerleşip kalmıştı. Görme ve işitme duyuları zamanla iyice zayıflamaya başlayınca, evlerine çok yakın doktorlara gitmeyi bile sudan bahanelerle hep savsaklamış, böylece görme ve işitme yoluyla gelecek algılara da kendini kapatıp

çevresindeki eşya parçalarına daha bir benzer olmuştu. Raif Ergüç mektubunun bu bölümünde annesinin bu halinin kendisini de bir yaşlanma, kendini eskimiş hissetme ve dünyadan uzaklaşma konumuna sürüklediğini, önceleri buna direnmeye çalıştığını, ama sonunda evin her yanını saran eskimeye ve yaşlanmaya teslim olduğunu, gerçek yaşamla olan bağlarının da gittikçe zayıfladığını, böylece zamanla kendi yaşamının sahnesinde unutulmuş eski bir dekor parçasına dönüştüğünü belirtiyordu. Ama ona göre intiharı ile bu durum arasında da bir bağlantı kurulamazdı, çünkü sonuçta ortada yalnızca bir eskime vardı. Üstelik –yine mektuptaki ifadesine göre– annesiyle ve evdeki eşyalarla birlikte Raif Ergüç de bir zamanlar böyle şeyleri önemseyip önemsemediğini anımsayamayacak kadar eskimişti.

3

Mektubun okuyanlara tuhaf gelen bir başka bölümünde Raif Ergüç, evin bakımsızlığı ile intiharı arasında da bir ilişki kurulamayacağını yazmıştı. Mektuptan anlaşıldığı kadarıyla Raif Ergüç, bu bakımsızlıkla savaşmaya epey erken başlamıştı.

Örneğin para durumunun hiçbir zaman parlak olmamasına rağmen, en az on yıldan beri annesine eve haftada bir olsun bir gündelikçi getirmelerini önermekteydi. Ama annesi, bu öneriyi hiçbir zaman benimsememiş, gerekçe olarak da evdeki eşyaların eskiliğini ileri sürmüştü. Raif Ergüç’ün annesine göre insan, böyle bir evde hizmetçiden utanırdı ve o, yani anne, böyle bir utancı yaşamayı asla istemiyordu. Raif Ergüç, annesinin bu gerekçelerine karşılık bekâr evlerine bile hizmetçi getirildiğini söylemişse de, sonuç değişmemişti, ve annesi her defasında: "Şu eve biraz çeki düzen verelim, benim yatak odamı da düzeltelim, ondan sonra düşünürüz," diyerek konuyu kapatmıştı. Annesinin eve çeki düzen vermekten ve kendi yatak odasını düzeltmekten kastettiği, eve yeni koltuk, yemek odası ve yatak odası

takımlarının alınmasıydı. Raif Ergüç, kazancının yaşamının hiçbir döneminde böyle giderleri karşılamaya yetmeyeceğini biliyordu.

Bunu annesi de hep çok iyi bilmişti.

Sonuçta annesi galip gelmiş ve evlerine hiç gündelikçi girmemişti. Zamanla bakımsızlık evin her yanına öylesine sinmişti ki, Raif Ergüç konuk olarak gittiği evlere artık bir benzerini de kendisi için yaratmayı asla başaramayacağı dünyalar gözüyle bakmaya başlamıştı. Ama –becerisi ya da yeteneği doğrultusunda!– çoğunlukla öyle evlerde yaşıyormuş gibi davranmayı da unutmamıştı.

Raif Ergüç, mektubunda intiharı ile böyle bir ev yaşamından sözde kaçmak için baş vurduğu, evleri böyle olmayan yakınları ve dostları tarafından çoğunlukla dengesiz diye nitelendirilen davranışlar arasında da bir bağ kurulmaması gerektiğini belirtiyordu.

Savcı, mektubun özellikle bu bölümünü ilginç bulmuştu. Üstelik mektubu Raif Ergüç'ün bazı yakınlarına gösterdiğinde, onlar da savcının bu görüşünü paylaşmışlardı. Hatta savcıyla birlikte, bu tür davranışların Raif Ergüç'te o yaşarken fark etmedikleri, ciddi ruhsal bozuklukların göstergesi olabileceği konusunda görüş birliğine bile varmışlardı. Raif Ergüç'ün kendine karşı sürekli oynadığını açıklaması, hem savcı, hem de ölenin yakınlarınca bir tür kişilik parçalanması diye de nitelendirilmişti.

Örneğin Raif Ergüç, eve, üstelik de çoğu kez annesinin isteği üzerine bazı yeni eşyalar aldığını, ama annesinin bu eşyaları hiç kullanmaması üzerine, sırf sürekli eskimekte olan o evde bir yenilik olsun diye, parasal durumuyla hiç de doğru orantılı sayılamayacak taksit borçları altına girerek bu kez kendine bir şeyler almış olduğunu yazıyordu. Bir zamanlar annesi, kullandığı ütünün eskiliğinden yakınmış ve artık kimsenin evinde böyle bir ütü kalmadığını söylemişti.

Bunun üzerine Raif Ergüç, çeşitli ince ayarları bulunan, üstelik de buharlı bir ütü satın almıştı. Çünkü annesi, özellikle pantolon ütülediğinde ve bunun için bez ıslattığında, gazetelerde buharlı ütü reklamları gördüğünü söylerdi.

Ama yeni alınan ütü, ambalajından hiçbir zaman çıkarılmamıştı.

Raif Ergüç ne zaman artık yeni ütüyü kullanmasını istese, annesi bir dahaki sefere kullanacağını söylemişti. Sonunda yeni ütü, annesinin yatak odasındaki eşyaların arasında bir yerde kaybolup gitmişti.

Mutfaktaki fırın olayı da bunun aynıydı.

Annesi, Raif Ergüç'e hep bir fırınları olsa yapabileceği yemeklerden söz ederdi. Sonunda Raif Ergüç, annesine hoş olduğunu sandığı bir sürpriz yaparak, günün birinde set üstü cinsinden bir elektrikli fırın almıştı. Fakat o zamandan beri geçen yedi yıl boyunca fırın yalnızca bir kez, o da tecrübe amacıyla ekmek kızartmak için kullanılmıştı.

Savcı, mektubun bu satırlarını okuduktan sonra kendini tutamayarak gidip mutfağa bakmıştı. Setin üstünde gerçekten de elektrikli bir fırın vardı. Savcı, fırının kapağını açtığında içinde taşlaşmış ekmek kırıntılarıyla karşılaşmıştı.

Raif Ergüç, bu gibi olayların kendisini şimdi –yani o mektubu kaleme alırken– dengesiz diye nitelendirdiği bazı davranışlara ittiğini yazmıştı. Örneğin annesine aldığı yeni eşyalar daha kullanılmadan eskimeye terk edilince, o da tutmuş, eskisi işlediği halde, kendine yüksek taksitlerle yeni bir müzik seti satın almıştı. Bu setin eskisinden tek farkı, çok yeni bir model olmasıydı.

Raif Ergüç, yeni setini eve getirip odasına koyduğunda, yanılmadığını anlamıştı.

Yeni müzik seti o yepyeni görünüşüyle, her köşesi umarsız bir biçimde eskimekte olan evin atmosferine bir savaş ilanından farksızdı. Gerçi Raif Ergüç bu setin taksitlerini pek düzenli ödeyememişti. Aksattığı senetler protesto edildiğinde, icraya verilmemek için başka yerden borç bulup taksitlerini kapatmış, ama bu kez yeni borçlarını ödemekte zorlanmıştı.

Raif Ergüç, bu türden pek çok şey satın almıştı. Kendisine kredi kartı verilmeye başlandığında işi daha da azıtmış, bu yüzden birkaç kredi kartını iade etmek zorunda kalmış, hatta bir defasında banka tarafından icraya bile verilmişti. Kabarık sayıda CD satın almıştı; kullanamayacağı kadar çok ithal malı kırtasiye satın almıştı; bilgisayarı için çoğu kez hiç kullanmadığı ek programlar satın almıştı – bunların hepsinin tek ortak yanı, yeni olmaları ve evdeki eskiliğe, yeninin yanındaki eskinin doğal görünümünü kazandırmalarıydı.

Raif Ergüç, intiharı ile bunlar arasında da bir bağ kurulamayacağını yazmıştı.

4

Mektubun en uzun bölümü, Raif Ergüç'ün cinsel yaşamına, daha doğrusu varolduğu pek söylenemeyecek cinsel yaşamına ayrılmıştı.

İlk bölümlerde yaptığının aksine, Raif Ergüç bu bölümde önce okuyanlara epey farklı ya da karışık gelebilecek cinsel konumundan ötürü de intihar etmediğini belirtmiş, ayrıntılı açıklamalarını ise bu cümleden sonra yapmıştı.

Başta kısaca çocukluğundan söz etmişti.

Anlattığına göre, kendini bildi bileli hep annesinin yanında büyümüştü. Babası genellikle evde olmazdı. Raif Ergüç o dönemde babasının eve gelmediği zamanlar ne yaptığını

bilmez, sadece annesinden onun *çok kötü* şeyler yaptığını ve berbat bir koca olduğunu dinlerdi.

Annesinin yakın çevresinde çok eski ve yakın dostu olan iki kadın vardı. Bunlardan Perizat Teyze, hiç evlenmemişti ve kendisi gibi evlenmemiş olan ağabeyi ve annesiyle birlikte yaşıyordu. Perizat Teyze, evinin onlarla aynı cadde üzerinde olması nedeniyle, Raif'lere çok sık, bazen günde iki kez gelirdi. Raif ve annesi de, çoğunlukla akşam yemeklerinden sonra, Perizat Teyze'ye giderlerdi. Raif, ortaokulda satranç öğrendikten sonra Perizat Teyze'nin isteği üzerine bu oyunu ona da öğretmişti. Sonraki birkaç yıl boyunca Perizat Teyze'nin evinde hep satranç oynanmıştı. Bu arada, yani bu üçlü birliktelikleri sırasında ne zaman babasından söz açılsa, Perizat Teyze de arkadaşının yakınmalarına ve suçlamalarına katılır, Raif'e babasının ne kadar kötü bir insan olduğunu anlatır, ilerde asla onun gibi bir insan olmamasını ve annesinin kıymetini bilmesini söylerdi.

Bu konuşmalar genellikle biri kocası tarafından genç yaşında terk edilmiş, öteki de –Raif'in mektuptaki ifadesiyle– zaten koca ve erkek yüzü görmemiş iki kadının evliliğin kötülüğünü dile getiren düetleriyle noktalanırdı.

Annesinin Perizat Teyze kadar yakın olan öteki arkadaşı ise Servet Teyze'ydi. Servet Teyze, yirmili yaşlarının başındayken kocasını bir kazada yitirmiş ve küçük oğluyla yalnız başına kalmıştı.

Raif'in babasına yöneltilen suçlamalara o da hep içtenlikle katılırdı.

Böylece Raif, bütün bir ergenlik dönemini farklı nedenlerle hep erkeklerin özlemini çeken, ama yaşlarının ilerlemesiyle birlikte özlemleri –belki de ruhlarının ve bedenlerinin doğal savunma mekanizmasının harekete geçmesi sonucu– erkeklere karşı nefrete dönüşmüş bu üç kadın tarafından sınırları belirlenen bir gerilim alanında yaşamıştı.

Perizat Teyze'nin, Servet Teyze'nin ve annesinin etkileriyle, erkeklerle kadınların birlikteliğine daha küçük yaştan son derece olumsuz bakmaya başlamıştı. Yakın çevresi hep kadınlardan oluştuğundan, duygularında ve hatta tavırlarında zamanla kadınsı izler belirmişti. Buna, bütün bu ruhsal karmaşanın fizik olarak bir erkek bedeninin içersine hapsolmuşluğu gibi çözümsüz bir çelişki de eklenince Raif, ergenlik döneminin sonuna –elbet kendisi henüz asla bilincine varmaksızın– ruhsal bir travestiliğin bütün koşullarıyla donatılmış olarak varmıştı.

Ortaokulun ilk üç yılını yatılı okuması ve gece gündüz yaşıtı olan erkeklerle yoğun birliktelik içersinde bir yaşam sürdürmesi, Raif açısından bu karmaşayı daha da içinden çıkılmaz hale getirmişti. Erkekliklerinin ilk fırtınaları içersinde doyumu kızlarla ilk serüvenlerini birbirlerine aktarmakta arayan ve bulan hemcinslerinin aksine, Raif böyle bir olanaktan yoksundu. Çünkü kendisini yetiştirmiş, o zamana kadar çevresinden hiç eksik olmamış olan üç kadının erkek ve kadın arasındaki ilişkiye yönelik olumsuz bakış açıları, artık cinsel yaşamının temeli olup çıkmıştı. Öte yandan doğal olarak onun da çok yoğun düzeyde cinsel dürtüleri vardı. Buna, babasını evde pek ender görmesi nedeniyle baba sevgisinin, dolayısıyla da ailenin erkek ayağının yakınlığının eksikliği de eklenince Raif, yatılı okul yıllarında sevgi özlemiyle yoğrulmuş bir cinselliğin muhatabını kendi cinsiyetinden olanlar arasında aramaya koyulmuştu.

Bu muhatapları bulmakta da gecikmemişti.

Çünkü o yaştaki yeniyetmeler, kimi zaman doyumu her şeyden çok erkekliklerinin onaylanmasında da aramaktaydılar ve özellikle bir yatılı okul ortamında bu onayın erkek bedeni taşıyan, ama onların erkeklik organları önünde 'biat etmeye' hazır bir hemcinslerinden gelmesine de her zaman itirazları olmuyordu. Böylelerini açıkça ya da kendi aralarında 'ibne' diye nitelendiriyorlar ve –kendilerinin

ibne olmamalarından ötürü daha bir pekiştirilmiş erkekliklerinden kaynaklanan, zorbaca bir üstünlük duygusuyla– aşağılıyorlardı. Ama kendi erkeklikleri, bu türden erkek olmayanlar karşısında daha bir vurgulandığından, kimi zaman bu ‘o biçim’lersiz de olamıyorlardı. Hatta yakın arkadaşlarına, tıpkı kızlarla yaşadıklarını anlatmaları gibi: "Biliyor musun, benim bir de ibnem var!" diye böbürlenenler de ender değildi.

Raif Ergüç, mektubunda bir zamanlar okuduğu yatılı okuldaki ‘öteki’ birkaç kişi arasında ayrıcalıklı ve ‘tercih edilen’ bir konuma sahip bulunduğunu da yazmıştı. Bu ayrıcalık, Raif Ergüç’ün daha çocukluk yıllarından başlayarak –yakın çevresindeki üç erkeksiz kadının ortak çabalarıyla– benliğine sinmiş dişilikten kaynaklanıyordu. Akşamüstleri, okuldaki spor salonunun malzeme odasındaki, ya da yatma saatinin ardından ortalık tenhalaştığında, yatakhane dolaplarının arkasındaki ikili kaçamaklar sırasında Raif Ergüç’ün karşısındakine hep kadınsı bir yumuşaklıkla ve doğal bir kendini sunuşla yaklaşması, bir fark yaratıyordu. Bu yüzden hemcinsleri ondan, öteki sözcüğü kullanmaksızın, ‘Kız Raif’ diye söz ederlerdi.

Raif Ergüç mektubunda, bütün bunların yaşamının aşksız geçtiği anlamına gelmediğini yazmış, ve bu noktayı sanki özellikle vurgulamak istemişti. Belki de intiharına sevgi eksikliği gibi bir nedenin yakıştırılmasını istememişti.

Hayır, tam tersine, kendini öldürmeye karar verene kadar ten sıcaklığı bağlamında epey yoksul, ama, kendi deyişiyle, gönül serüvenlerinden yana çok zengin bir yaşamı olmuştu.

Daha küçücük bir çocukken, dünyayı bilinç yoluyla algılamaya yönelik ilk kıpırtılarla birlikte, kadınlarla erkekler arasındaki ilişkilerin ne kadar büyük mutsuzluklara ve yıkımlara yol açtığı kendisine öğretilmiş olduğundan, yaşamı boyunca kadınlara değil, fakat erkeklere âşık olmayı doğal

saymıştı. Çünkü böylesi, onu yıkımdan başka bir şey getirmeyen karşı cins ilişkilerinden koruyordu. Ama duyduğu aşklar, sırf hemcinslerine yönelik diye de hiçbir zaman duygusal zenginlikten yoksun kalmamıştı. Gerçi çok büyük bir aşkla bağlandığı kişilerin bundan, yani Raif'in onlara erkek oldukları için de yoğun bir ilgi duyduğundan hiçbir zaman haberleri olmamıştı. Belki bazıları bunu yalnızca –mektuptaki ifadeyle– 'bir sezginin bilgeliği' düzeyinde algılamışlardı, ama o kadar. Çünkü Raif, mektupta kendisinin de kabul ettiği gibi, bu kişilere kendi duyguları açısından hiçbir zaman tam anlamıyla saydam davranmamıştı. Üstelik bu kişilerin hemen hepsinin paylaştıkları, Raif'in yönelimi göz önünde tutulduğunda dışarıdan birine ilk bakışta tuhaf gelebilecek bir özellikleri de vardı. Raif'in yaşamındaki birkaç 'büyük aşkı' arasında, kendi cinsiyetinden olanlarla sırf duygusal düzeyde olsa bile 'normal'i aşacak yoğunlukta bir ilişki yaşamaya eğilimli tek bir erkek bile yoktu. Yani Raif –yine kendi sözleriyle–, kadın/erkek ilişkilerinin olumsuzluklarından kaçmak için kendini kadın yerine koyan, kendini bir kez kadın yerine koyduktan sonra da bilinen nedenlerden ötürü ancak 'normal' erkeklere ilgi duyabilen bir kimlikti.

Mektubunda Raif Ergüç, böyle hep 'imkânsız aşklar' peşinde koşmuş olmasının nedenini, kendini bildi bileli içinde yaşamış olduğu duygusal kaos ortamında değerli bir şeyleri ne pahasına olursa olsun ayakta tutabilme çabasına bağlamıştı. Aşk, özlemini hep içinde taşıdığı bir iklim olmuştu. Ama erkeğini elinden kaçırmış olan annesinin, kazada yitiren Servet Teyze'nin ve hiç bulamamış olan Perizat Teyze'nin artık körelmiş cinselliklerinin belirlediği özlemleri ile kendi aşk özlemi arasında bir benzerlik kurmayı hep kendine yönelik bir aşağılama sayarak reddetmişti.

5

Bu arada bir de aşağılık duygusu vardı.

Raif Ergüç bu duyguyla ilk kez ilkokula başladığında tanışmıştı. O zamana kadar babasının genellikle eve gelmemesi ya da geldiğinde annesiyle babasının kavga etmeleri, saatler ve günler boyunca birbirlerinin yüzüne bakmamaları, elbet son derece tedirgin edici olmasına karşın, Raif’e ‘anormal’ gelmemişti. Aile hayatı diye gördükleri ve yaşadıkları bunlar olduğundan, ana, baba ve çocukların demek ki böyle yaşadıklarını düşünmüştü. Ama ilkokula başlamasıyla birlikte bu düşüncesi de temelinden sarsılmıştı. Çünkü okulda arkadaşları olmuştu; kimi zaman ders çalışmak ya da oynamak için onların evlerine gitmişti ve gittiğinde, genellikle bir arada olan, akşamları aynı çatı altında birleşen, beraberken kavga etmeyen ana ve babalarla karşılaşmıştı. Kendi içindeki, o günlerde varlığını henüz belli belirsiz algılamakla birlikte, sancılarını olanca şiddetiyle duyuran boşluğun öyle anne ve babalarının çocuklarında bulunmadığını fark etmişti.

Sonraki yıllarında, belki de ancak üniversiteye geldiğinde, çocukluk döneminde aile yaşamı bağlamında öteki çocuklarla yaptığı içgüdüsel karşılaştırmadan kaynaklanan eksiklik duygusunun asıl adının aşağılık duygusu olduğunu öğrenmişti.

Ama Raif Ergüç’e göre bu, tek bir kaynağa bağlanabilecek bir aşağılık duygusu değildi. Çünkü ilk kez başka çocuklarınki gibi bir anneye, babaya ve yuvaya sahip bulunmadığını anlamasıyla birlikte ortaya çıkan bu aşağılık duygusu, sonradan başka erkekler gibi olmadığını anlamasıyla daha bir pekişmiş ya da ikinci bir zemine oturmuştu. Ve bu noktada yaşamının belki de ‘zorunlu oyunculuk’ diye adlandırabileceği bölümü başlamıştı. Erkek arkadaşlarına ve çevreye karşı erkekliği, kendine karşı da dişiliği oynamak zorundaydı.

Raif Ergüç, mektubunun burasında kendine karşı dişiliği *oynamaktan* söz edişinin okuyanlara ilk bakışta tuhaf

gelebileceğini belirtmişti. Çünkü o zaten, çocukluğunun daha önce anlattığı koşulları nedeniyle iç dünyasında ağırlıklı olarak hep kadınsı duygular beslemişti, ve bu durumda erkeklikten çok dişiliğin egemenliğindeki bir kimliğinin bulunmasında, oyun diye nitelendirilebilecek bir yanın olmaması gerekiyordu.

Ne var ki durum, aslında gerçekten de böyleydi. Yani Raif Ergüç'ün çevresine yansıttığı erkeklik kadar, iç dünyasında yaşamaya çabaladığı dişilik de geniş ölçüde bir oyundu. Erkekliği, kadınsı duygularının ne de olsa bir erkek bedeninin kalıbına sürgün edilmiş olması nedeniyle oynamak zorunda oluşu gibi, dişiliği de gerçekte hiçbir zaman bir kadın *görünüşüne* sahip olmayı istememiş bir yaradılıştan ötürü oynamak durumunda kalmıştı.

Şimdi hatırlayamadığı kadar erken dönemlerinde, belki de kendi tarihöncesi diye nitelendirebileceği zamanlarda, o zamanlarki dünyasını sonranın temelleriyle birlikte yerle bir etmiş, büyük depremlerin ardından geriye ne kalmışsa, intihara karar verdiğe güne kadar onlarla ayakta kalmaya çalışmıştı.

Bu ayakta kalma çabalarına en büyük desteği de *sanatında* bulmuştu.

Yaptıklarının gerçek anlamda sanat olup olmadığına ilişkin kuşkularının temel nedeni, burada yatıyordu.

Sanat mı yapmıştı, yoksa *sanat* diye adlandırdığı kaçışlarını sanat adına mı kullanmıştı?

6

Mektubunda yanıtsızdı bu soru.

Raif Ergüç, yalnızca bu soru yüzünden de intihar etmediğini belirtmekle yetinmişti.

Zaten mektubun sonunda intihar kararına ilişkin doğrudan tek yazdığı, bu kararın artık doymuş birinin sofradan kalkma kararına benzetilebileceğiydi.

Yaşamının herhangi bir dönemecinde, artık yaşamaya doyduğunu hissetmişti – ama bu bağlamda ‘bıkkınlık’, ‘bezginlik’ gibi sözcükler kullanmamıştı.

Raif Ergüç, yaşamayı yeterli bulduğunu söylüyordu. Neden daha çok yaşamayı seçmediği konusunda ise herhangi bir ipucu vermiyordu. Ama bu sorunun, yani acaba neden daha çok yaşamak istemediği sorusunun ölümünün ardından sorulacağından emindi. Mektubunda bunu da belirtmişti.

Ve eklemişti: "Daha çok yaşamanın ne anlama geldiği sorusunu yanıtlamayı, siz yaşayanlara bırakıyorum..."

Raif Ergüç, bu noktada oynamamıştı.

Çünkü gerçekten ölmüştü.

Savcı, Raif Ergüç’ün geride bıraktığı mektup üzerinde bir, iki hafta daha düşündü.

Mektuptaki onca intihar etmeme nedeni arasında belki bir kenara sıkışmış bir intihar etme nedeni de bulabilirim diye epey kafa yordu. Sonunda da bu intiharı, çok kolay kapanmış bir ölüm olayı dosyası sayarak arşive kaldırttı.

CLAUDIA

Evet, sevgili Claudia, yanına uzanmamı istediğin geceden bu yana tam on sekiz yıl geçmiş. Dün odamdaki çekmeceleri temizlerken farkına vardım. Sakladıklarım arasında o geceki oyunun, *Trompets of The Lord*'un yarısı yırtılmış davetiyeleri de var. Oyundan sonra gittiğimiz *Ristorante del'Oro*'nun bir peçetesini de saklamışım.

O yılki Roma yolculuğundan kalma başka ufak tefekle birlikte.

Sen ise bir yerlerde hep kalmışsın.

Seni seviyordum.

Seviyorum.

O zamanlar, bundan tam on sekiz yıl önce, sevmiştim. Restoranda herkes oturduktan sonra, sağıma döner dönmez görmüştüm. Bir omuz uzaklıkta.

Sonraları belki çok yaralı bir gecemdeydi diye düşündüğüm çok oldu.

Ama öyle değildi. Bunu şimdi biliyorum.

Aradan çok savaş geçti.

İnsan ne yaradır, ne değildir, bunu hemen ilk sıyrıklarla öğrenemiyor. Belki de insanın nasıl yaralanabileceğini, ne zaman kendini yara almış sayması gerektiğini, yaralandığında ne yapılabileceğini veya yapılamayacağını ben de o gecenin ardından öğrenmiş olabilirim.

O sabahtan sonra.

Evinden çıktığımda.

Artık yaşamadığını söylemişlerdi.

Dört, beş yıl kadar oluyor.

Çok tuhaf ama, söylediklerinde, neden öldüğünü sormayı unutmuşum. Bu, epey sonra aklıma geldi. Daha da tuhafı, sormayan yalnız ben değilmişim. O zamanki çevremizden kim varsa, sadece öldüğünü öğrenmekle yetinmişler. O sırada Roma'da olanlar, törene katılmışlar. Ama anlatıldığı kadarıyla, neden öldüğün cenazede bile konuşulmamış.

Ölümün koyu, müthiş bir çizgi gibi.

Neden çekildiğinin bile üstünü çizmiş, okunmaz kılmış, kalın bir çizgi. Her şey o çizginin altında kalmış. Yaşamışlığın da, ölümün de. Çevrilmiş ağır bir sayfa. Geçiş nereden ve nasıl olmuş, bu kimseyi ilgilendirmedi. Yakın çevresinde bulunmuş olanlar yaşamı Claudia'dan, neden ölündüğünü merak etmeyecek kadar iyi öğrenmişlerdi.

Claudia vardı.

Sonra, Claudia yok.

Yine de, sanki bu eski, yırtık tiyatro davetiyesiyle senin sahnene adım atabilmişim gibi, sevgili Claudia, konuşabiliriz seninle. Bunu yadırgamayacağını biliyorum. Çünkü sen de yaşadığın sürece sevdiğin bütün ölülerini, ancak ölümün kazandırabileceği bir canlılıkla, hep yanında taşımıştın. Yirmi iki yaşında arabasıyla birlikte yanan Octavio, uyuşturucudan yakasını kurtaramayan Patrick, neden öldüğünü, tıpkı senin gibi, bugün de bilmediğimiz Silvana – belki daha başkaları da.

Onlar, ölümlerinden yıllar sonra da seninle olmayı sürdürdüler. Yaşayanları ve ölüleri kendinde birlikte var etmekte direndin. Başardın da. Öyle ki, herkes senin cenazene sanki seninle alışılmıştan biraz farklı bir randevuya gelircesine gelmişti.

On sekiz yıl önce yanına uzanmamı istediğinde, seninle sevişemeyeceğimizi biliyordun.

Seninle yatamayacağımı, hiçbir kadınla yatamadığımı söylemiştim.

Söylemek zorunda olduğum noktaya geldiğimiz için.

Daha doğrusu, ben öyle bir zorunluluk var diye düşündüğüm için.

Sen ise aslında İtalyan olmadığını, bir Amerikalı olduğunu, fakat Roma'da yıllardır Claudia adıyla yaşadığını söylemiştin. Bu söylediklerinden bir şey anlamadığımı gözlerimden okuduğunda biraz daha ayrıntılı bir açıklama yapmıştın. Sence bir Amerikalı olmak, Roma'ya, kendine bir İtalyan adı takacak kadar âşık olmaya engel değildi. Sence hiçbir şey olmak, bir sevginin önünde engel diye düşünülemezdi.

Hiçbir paylaşma, kendi kurallarını –isterse tek bir geceyle sınırlansın– koymadan paylaşma diye anılmayı hak etmezdi.

Ben o gece sen çağırdığın için evine gelebilirdim. Çünkü evinde o gece seni bekleyen biri yoktu. Çünkü benim kaldığım yere, yani arkadaşlarımın evine onlarla dönme zorunluluğum yoktu.

Ve çünkü, biz geceyi –yanlış, demiştin sonradan, bu da bir sınırlama, geceyi değil, öylesine yakalanmış, gece mi, gündüz mü noktalanacağı belli olmayan bir zaman söylemini– henüz bitirmek istemiyorduk. Daha restorandayken, hep birlikte ve her zaman çoğunlukla elimizi uzatsak yakalayabileceğimiz zaman parçacıkları arasında yüzüp durduğumuzu, ama kimine bizi taşıyabileceğine güvenmediğimizden, kimine de belki iki, üç kulaç ötede daha büyükleri çıkar diye tutunmadığımızı söylemiştin. Sanki geceki oyundan bir replik gibiydi. Sence aynı zamanda hem gülünç, hem de acınası kulaçlarımızı

artık tutunabileceğimiz herhangi bir zaman kalmayıncaya kadar sürdürüyorduk.

Bir ev daveti için ne görkemli bir giriş, değil mi? diye sormuştun bu sözlerin ardından.

Şimdi buradan çıkınca, arabama atlayıp yirmi dakika gideceğiz ve sonra evimde olacağız.

Düşün, Claudia, tam on sekiz yıl geçmiş yanına uzanmamı istediğinden bu yana. Ve biliyorsun, insan bu kadar uzun süre aynı güçle kulaç atamaz. Ben, hâlâ yüzebildiğim iddiasındayım. Ama belki de bütün yaptığım, yalnızca suda, bulunduğum yerde debelenmek ve zamanlar gelip bana çarpmakta.

O gece, seninle yan yana uzanmıştık.

Evine gidip birer kadeh daha *Valporacelli* içtikten sonra.

Giyiniktik.

Geceyi ve bir yatağı o geceki kurallarımıza göre paylaştığımızı söylemiştin. Hem konuşmamızı, hem de kendimizi kafamızdan geçen başka düşüncelere, başka çağrışımlara ve anılara bırakmamızı istemiştin. İlk dakikalarda bunu başarabileceğimi sanmamıştım. Ama sonra baktım, kendimi gevşek bıraktıkça senin dediğini yapmak, yani hem seninle konuşmak, hem de beynimin içindeki akışı engellememek, bizi kesinlikle birbirimizden uzaklaştırmıyor. Aynı tuvalin başına geçmiş iki ressam gibiyiz. Paletlerimizdeki karışımlar farklı. Fırçamızdan çıkan üsluplar da. Birimizin başladığı çizgileri öteki sürdürmekte. Ama tuvalde yine de alabildiğine canlı bir resim oluşuyor. Ne senin, ne de benim tek başımıza yapabileceğimiz bir resim. Bir geceyle sınırlı, ama iki yaşam boyunca sergilenecek bir resim.

Dışarıdaki yağmurun sesiyle ansızın Hemingway'in Güneş de Doğar'ının kahramanlarından biri oluvermiştim. Orada kadın "Viyana'da yağmur yağıyordu," der, kitabın bir yerinde. Belki önemsizin de önemsizi bir cümle. Ama kadın, Viyana'da yağan o yağmuru neden İspanya'nın güneşinde hatırlamıştır ki? Belki de zaman, Viyana'da kaçırılmıştır ve aynı tohumların bir daha çiçeklenmesine artık İspanya'nın güneşi bile yetmeyecektir.

Aradan geçen on sekiz yıl boyunca, sevgili Claudia, o geceden bu yana, sanıyorum ben de hep senin gibi yaptım. Aşkı, sevgiyi hazır bir senaryo gibi hep içimde taşıdım. Uygulamaları ne kadar başarısız olursa olsun, hiçbir zaman yırtılıp atılmayacak bir senaryo gibi. Rollere uyan insanların çıkacaklarına hep inanarak.

İşi hemen başlangıçta bırakanlar da oldu, oyun biraz ilerledikten sonra çıkıp gidenler de. Şimdi, biraz önce de söylediğim gibi, belki artık biraz yorgunumdur, belki zamanlara doğru yüzeyim derken, zamanlar gelip bana çarpmakta. Ama önemli değil. Bunu da senden öğrenmiştim. İster kulaçlarımızla ulaşalım, ister onlar akıntıyla yanımızdan geçsinler, önemli olan, elimizi uzatıp yakalama yürekliliğini hiç yitirmemek.

Tıpkı on sekiz yıl önce yanına uzanmamı, yalnızca uzanmamı istemen gibi.

Şimdi ben de, sevgili Claudia, tam on sekiz yıldır bütün zaman parçacıklarını göze alarak yaşamaktayım.

Geçip gidenleri de, bana çarpacak ya da elimin hemen yakınından geçecek olanları da.

Bir başka zamana kadar, hoşça kal Claudia!

DOKUNMAK

"Bu horlanmış cehennemi
gençliğinin bahçesinden kopardım..."

Hazır değildim. O dokunuşu hiç beklemiyordum.

Aslında bir ucuz kahramandım o gün için.

Kendi dört duvarının arasına çekilip, insanları bir şeyleri yaşamaya hazır olmayışlarından, her şeyi erteleme alışkanlıklarından ötürü suçlamak kolay iş.

Bunu ben de çok yaptım.

Ama o dokunuşa hazır değildim.

"Bilmem hazır mıydın dün geceye – / dizelerde soluk kalmamıştı, nicedir / bir tükenmişlik. / Bana ilk sarıldığında Paris'ti düşümde, / Helena, tek başına da kurtarabilirdi Troya'yı. / O zaman / destansız kalacaktık belki de; / yol / tarih öncesinden / dün geceye uzanmayacaktı."

Yoksa ben değil miydim bu dizeleri yazmış olan?

Şiir.

Yaşanamamışlığın cehennemi.

Bir gece treniydi. Biraz kestiriyordum.

İkili koltukta, koridor tarafındaydım.

Dokunmayla uyandım.

Ne zamandan beri uyumakta olduğumu, ya da trenin nereye geldiğini, kalkıştan beri ne kadar geçtiğini hiç merak etmedim.

Koluma dokunuşu.

Uyku ile uyanıklık arasındaki ilk köprü.

Hangisi önceydi?

Gözlerimi açışım mı, yoksa dokunuşu mu?

Anımsamıyorum.

Böyle bir dokunmadan öncesi yoksa, anımsama da yoktur.

Geçebilmesi için uyanmam gerekiyordu.

Ama kımıldayamıyordum.

Sanki bir kıyıdaydık.

Onun gösterdiği sularda demirlemiştim.

Sağ kolumu saran parmaklar.

"Çok özür dilerim..."

Tam önümde, ayakta duruyordu. Görmek için başımı kaldırmak zorundaydım.

Bakışları bana inmişti.

Yangın, parmaklarıyla başlamıştı.

Bir tutkunun vurgunu.

Hep böyle abartılır mı?

Ama daha önce, kaç kez...

Böyle her dokunmayla mı?

Hep yeniden başlar.

İnanmıyorum.

Hepsine inandım.

İnsan dayanamaz.

Küller biter mi?

Uçup dağılır.

Başka yangınlar çıkar.

Onu bir daha hiç görmedim.

Oysa adak adayabilirdim bir kez daha görmek için.

Bir daha bana dokunmayacaktı.

Karşımda durmayacaktı.

Yeryüzünde herhangi bir yoldan geçebilmek için benden yardım istemeyecekti.

Yolu böyle bir ten yangınına belki de hiç düşmeyecekti.

Rüzgâr yoksulu sularımda bir beden fırtınası.

Azgın bir lodos.

Yelkenlerimi indirmekte geç kalırsam, tek başına kıyıya vuran, yine ben olacağım.

Utanılmış zamanların onun bakışlarıyla bir kez daha bozulan bekâreti.

Hem yumuşacık ve sıcak, hem de öldüresiye hoyrat bir dokunma.

Ama yine de...

Ama yine de, isteseydi... isteseydi eğer... bütün bunları bilmeme karşın, isteseydi eğer, kendimi adak mumlarıyla aldatmazdım.

Ten günahlarını bağışlatmak uğruna yakılan pişmanlık tütsüleriyle oyalanmak yerine, onda tutuşturduğum parmaklarımı dikerdim.

Tam karşımda, ayaktaydı.

Soluk soluğa gözlerine tırmanıyordum.

Güzellikti.

Parmakları demir atmıştı.

Ama sarılmayacaktı.

Dokunulamayan kusursuz güzellik, idamdır.

Kalmayacaktı.

Kalsaydı da, nasıl anlatabilirdim?

Çoğunlukla neden yaşandığını, ve arada sırada birilerinin neden idama gönüllü gittiklerini nasıl anlatırdım?

Ve sonra, anlamadığında, bunca eskitilmişlik içersinde onu bu yüzden nasıl suçlardım?

Çıkartmadığımız günahlarımızın bile elimizden zorla alındığı ve bütün gerçek güzelliklerden günahtır diye boşuna esirgendiğimiz bir dünyada, anlamasını nasıl beklerdim?

Gecelere karşı bizi cansız melekleriyle uyarmışlardı. O gecelerdeki idamlara gönüllüydük.

Oysa dokunmasını bilen eller, yalnızca gece vakitlerinde uzanır.

Bedenlerimizi hırçın bir sevecenlikle hazzın işkencesinden geçiren eller.

Anlamadılar.

Bitmeyen bağışlama vaatleriyle, bizi hep erdemlerin zincirlerine vurdular.

Bakışları yağıyordu.

Güneş yanığı bir gülümseme vardı yüzünde.

Dua zamanıydı.

Oysa tren, acımasızdı.

Sarsıntısız alıyordu virajları.

Bedenlerimiz birbirine savrulmuyordu.

Parmaklarının çıkardığı yangının içine düşemiyordu.

Elbet bilemezdi o an şeytana taptığımı.

Kimi zaman masum bir maskenin ardından bakışlarının hançerini çeken ve sonra kusursuz bir güzelliğin önünde diz çöktürüp dua ettiren ve tapılan bir beden uğruna kendini aşağılamanın doyumsuz zevkini tattıran şeytana taptığımı bilemezdi.

Bizler, günahlarına birbirlerinin bakışlarıyla pay biçenler, bunun için hiçbir Tanrıyı gereksinmiyorduk.

Şeytandan başka kim olabilirdi?

Ötekiler, günah korkularıyla yeryüzü günlerimize kıymışlardı.

Kendi zaaflarımızdan cennetler yaratabileceğimizi anlamadan.

Kazıkların dibine binlerce yalan yığıp, bedenlerimizi ateşe attılar.

Öğrettikleriyle, bizlere hiçbir kıyımın hesabının sorulmadığı yeryüzü cehennemlerinin kapılarını açtılar.

Onların insan olduğumuzda bizleri hiç tanımayan tanrılarına hep borçlu kaldık.

Umutsuzluk tapınaklarının o kara yüzlü bekçileri, bizden sürekli insan olmamızı istediler.

Sırf güzellik uğruna sevmenin hangi kutsal kitapta günah sayıldığını ise hiç açıklamadılar.

Sarıldığımız bedenlerde tapılası olanı her aradığımızda, bizleri kendi karatörelerinin ilençlerinde boğdular.

Kurbanlar, yalnızca onların tanrılarına adandığında sevaptı.

Sen, şimdi parmaklarıyla bedenimi tutuşturan, ama ufak bir dokunuşla bileklerinden yukarıya, gençliğine uzansam, alışılmamışın korkunç tedirginliğiyle belki anında kaçıp gidecek olan Sen, anlamalısın ki, elbette şeytana tapılmalı!

Aslında bu dokunma, bu tek dokunuş Seni tekrar yerine oturtabilmeliydi.

Kim bilir ne zaman kalmış olduğumuz bir yerden başlarcasına.

Çünkü ancak bir bakışın tanrısı seçtiğimizin kulluğuyladır ki, bin sevabı kısacık bir hazzın sonsuzluğunda harcayıp insan kesiliriz.

Ötekiler mi?

Hani hep: "Ne derler?" diye düşündüklerimiz...

Sonsuz yaşamı önce firavunların bu dünyayı yadsıyan mumyalarında aradılar, ve beden beden dolaştırdıkları ruhları büyük köleliklere adayarak, kum tapınaklarının yıkıntılarına hapsettiler.

Yeryüzü görkemlerinden arta kalan ne varsa, mezar hırsızlarına kaptırdılar.

Hiç yaşamamış olmayı ölümsüzlük sandılar.

Bedenlerini dinlemeyi günah sayarken, büyük göçlerde hep insana yabancı tanrılara kulluk ettiler.

Bu gece, hemen buracıkta, bir zamanlar ‘Neredeydin?’ sözcüğüyle başlamış bir şeyleri sırf bu dokunma yüzünden devam ettirebilmeliydik.

Ama hayır.

Parmaklar çözülecek.

Yangınını da alıp gideceksin.

Bu yolculuktan da geriye sadece küller kalacak.

VERGİLİUS’UN SON GECESİ ÜZERİNE BİR ÇEŞİTLEME

"...Gereksizdi o sanat eserleri, Augustus ile Maecenas’ın çevrelerinde topladıkları bütün o güzellikler gereksizdi ve yıkılıp gitmeye yargılıydı. Sokaklarda kurtarıcımız, babamız diye bağırıyorlardı Augustus için – bunun kefaretini ödemek zorunda kalmayacak mıydı Vergilius? Uyku mu? Kim istiyordu ki uykuyu Troya yanarken? Ve gece artık epey ilerlediğinde, Vergilius önünde yıkılmış kentler ve kutsal yerler gördü... Babil’i ve Ninive’yi gördü, yakılıp yıkılmış Thebai’yi ve kaç kez yerle bir edilmiş Kudüs’ü gördü, ve terk edilmiş Roma’yı; sokaklarında kentlerini yeniden ele geçirmek isteyen kurtlar dolaşmaktaydı, ve tanrıların güçsüz kaldıklarını da gördü. Ve sonra bir melek geldi yatağının yanına, kanatları başlamak üzere olan Eylül sabahı kadar serindi, ve melek konuştu: ‘Büyü şimdi, küçük çocuk,’ dedi, sanki bir teselliymişçesine, ölümün geldiğini de haber vermesine rağmen, gerçekten bir teselliydi bu. ‘Peki’ diye karşılık verdi Vergilius, ve meleğin yüz çizgilerini tanımaya çalıştı. ‘Peki, o halde şimdi uyumak istiyorum’..."

Hermann Broch, *Vergilius’un Dönüşü*

Yazmak kimi zaman bir serüven gibi.

Satırlar boyunca nereye varılacağı kesinlikle bilinmeyen bir serüven. Ve çok derinlere inildiğinde, belki de tuhaf bir hüzün arayışı.

Durmaksızın değişen içersinde hiç değişmeyenlere rastlamak tutkusu.

Şimdi sana yazışım da, sanki bir serüvene birlikte atılma çağrısı. Seninle, ama bu kez zamanın epey öncelerine doğru bir yolculuk.

Böyle olduğu için, belki de daha bir trajik.

Çünkü konu, *Sen*'in ve *Ben*'im tarihimiz olunca, o uzun yol boyunca bütün zaferlerimiz ve yenilgilerimiz, önemsenişimiz ve boşlanışımız da iyice gün ışığına çıkıyor. Asıl trajik olan ise, *Sen* ve *Ben*, bir yandan hep önemli sayılmışız, ama öte yandan da yine hep sanki önemli değilmişiz gibi bir yana itilmiş, ezilmiş, görmezlikten gelinmişiz.

Ve *Biz*, bütün bunlara rağmen, kimi zaman ileri atılarak, kimi zaman da kendimizi zorla sürükleyerek, son soluğumuzu verircesine, hep canlı kalmaya çalışmışız.

Belki de ölmüşüzdür yolun bir yerinde.

Ama öyle olmuş olsa bile, henüz ayırdına varmış değiliz.

Ölmemiş gibi yapıyoruz.

Kendimize ölmüş gözüyle bakmıyoruz.

Belki bütün yaptığımız, boyutlarını çoktandır yitirdiğimiz bir mezarın içinde köşe kapmaca oynamak. Ya da belki eski Mısır'ın *Ölüler Kitabı*'nı tek kutsal kitap sayıp, kendi yeniden doğan ruhlarımızla avunmaktayız.

Yeryüzünde olduğumuzu sanarak.

Öyle ya da böyle, *Sen*'likten ve *Ben*'likten vazgeçmemişiz. *Sen*'i ve *Ben*'i göze almayı sürdürüyoruz. Koskoca bir resmi tarihe meydan okurcasına, her şeyin *Biz*'le başlayıp *Biz*'le bitmesi gerektiğini ilân ediyoruz ve bütün kötülüklerin, insanı insanlığından etmelerin kaynağını, bunun şimdiye kadar böyle olamayışında, *Biz*'i hep bir yana itmelerinde arıyoruz.

Bu uzun yolculuğa çıkarken, farklı olabilirdi her şey, çok farklı olabilirdi diye düşünüyorum. Çok önce. Şimdi eski Mısır kadar uzak bir geçmişte – gerçi bugünkü yolculuğumuz Mısır'da başlamayacak.

Ama neden onca uzak bir geçmişe kaymak?

Eknaton'un onca tanrıyı bırakıp tek bir Tanrıya sığınması nedendir? Tek Tanrıyla baş başa kaldığında çekeceği o korkunç yalnızlığı bile bile, nedendir?

Belki bunu çok düşündüm de ondan.

Eknaton'un yalnızlığından bugünkü yalnızlıklarımıza uzanan yol. Ben, Eknaton'u özlüyorum.

Belki Krallar Vadisi'nde, bir piramidin kupkuru yalnızlığında.

Gözlerime ince kumlar dolarken, bir mezar odasında ansızın sana sarılıyorum.

Bu odada *Biz*, ansızın alanlar dolusu gibi kalabalıklaşıyoruz. Tarihi *Bizlerle* doldurmak peşindeyiz.

Rubikon'da yüzen cesetlerle, Otuz Yıl Savaşları'ndan arta kalan kemiklerle, gelmiş geçmiş bütün savaşların ölüleriyle gübrelenmiş tarlalardan toplanan hasatla, Auschwitz'in ve Dachau'nun fırınlarından savrulan insan kokulu dumanlarla, Hiroşima göklerinde çizilmiş öldürücü mantar resimleriyle buralara, buraya kadar gelebilmişiz.

Onca *Sen*'in ve *Ben*'in arasından geçerek, *Biz*'i aşağılayışlarına, ayaklar altına alışlarına, üstümüze gaz ve benzin döküp yakışlarına, kurşuna dizişlerine, diri diri gömüşlerine, yaşatmayışlarına hep tanıklık ederek gelmişiz.

Şimdi sığındığımız bu odada, masanın üstüne bir harita yayıyorum.

Üstünde artık birbirimize armağan edebileceğimiz hiçbir adanın kalmadığı bir harita.

Ve seni, haritanın başına çağırıyorum.

Yaklaşıyorsun.

Yüzün sapsarı.

Biliyorsun.

Kimi haritaların ortasındaki yalnızlıklarımızı çok iyi biliyorsun.

Benim gibi değilsin çünkü.

Karşında Eknaton kadar yaşlıyım, oysa sen, benden yıllarca gençsin ve o yüzden insanların, kalabalıkların arasından geçen yolların daha çok.

O yüzden haritalardaki yalnızlıkları daha çarpıcı biçimde görebiliyorsun.

Haritalardan *Sen*'i ve *Ben*'i tarih boyunca nasıl kovduklarını biliyorsun.

İnsan resminin çizili olduğu bir haritanın henüz yapılmadığını biliyorsun.

Ve şimdi, tam sana adanmış bir başka öyküye başlayacağım sırada, yüzünde bir başka hüznün yansımalarıyla, bir kez daha bana doğru eğiliyorsun.

Sen, Eknaton kadar yalnız kalmadın henüz.

Ama Leonardo'yu ve Raffaello'yu seyretmenin, Vivaldi'yi, Beethoven'i, Mozart'ı dinlemenin insanları öldürmekten alıkoyamadığını daha şimdiden öğrenmişsin.

Yaşamının son saatlerinde *Aeneis*'ini yakmaya çabalayan Vergilius'un o son çaresizliğini sanki daha sabahla dolu bakışlarında bile taşımaktasın.

Vergilius'un da *Sen*'siz ve *Ben*'siz ölmüş olduğunu biliyorsun.

Peki neydi beni Vergilius'un yalnızlığında Eknaton'un yalnızlığından da öte etkileyen? Zaman içersinde daha yakın oluşumuz mu? Pek akla uygun gelmezdi böyle bir açıklama,

çünkü onlar, bana göre ne yapılsa yine de zaman ötesi uzaklıktalar.

O halde?

Bu gecenin ortasında, bu insansız haritanın başında, seni neden tarihin başladığı topraklar yerine uçsuz bucaksız bir imparatorluğun görkemine sürüklüyorum?

Evet, nedir beni Vergilius'un yalnızlığında bunca etkileyen?

Derler ki, Latin ozanı Vergilius son demlerinde ünlü eseri *Aeneis*'i yakmak istemiş, ölümsüzlük yaşamı kurtarmıyor, diyerek; ve Roma İmparatoru Augustus, gencecik bir ozanı göndermiş Vergilius'a, bir kez de o yalvarsın diye; ve o genç ozan, gecenin karanlığında uyuya kalınca koca ozanın dizinde, Vergilius onun altın rengi saçlarını düşlerinde altın bir lir yapıp, son bir ezgiye başlamış.

Belki daha insanca bir arayıştır Vergilius'unki. Eknaton'un işi tanrılarladır. Onları acımasızca ayıklarken, en sona bırakacağı birinin yerini saptama peşindedir. Sonsuz yalnızlığı, onu bir türlü içinde barındıramayışından kaynaklanır ve *Sensiz* kalır tek bir Tanrıyı ayakta tutayım derken.

Tanrıları *İnsan*'a yeğlemiş tüm umarsızlar gibi.

Oysa Vergilius, dizeleriyle *İnsan*'ı kucaklamak peşindedir. O yüzden *Sen* ve *Ben* şimdiye kadar hiç yapılmamış bir haritayı yapacaksak eğer, çizeceğimiz insan resimlerinden biri elbette Vergilius'unki olmalı. Çünkü o, Roma şiir sanatının doruğunu simgeleyen Publius Vergilius Maro, dizeleri yüzünden koca bir imparatorlukta tanrılaştırılmışken, kucağında uyuyan genç ozana tanrılığını değil, ama *İnsanlığını* vasiyet edecektir.

Dinle şimdi beni, kapıları yüzüme kapalı o cennet
düşlerinde,
Dinle Sen, Augustus'un buyruğuyla son soluğumun
eşiğine gelen
İlkbahar ozanı, dünya güzeli, altın saçlı delikanlı!
Sen, dizimdeki başınla son yeryüzü gecemin deniz kokan
konuğu,
Yaklaşan ölümün buzlu esintilerindeki sıcacık
yüzgörümlüğü, dinle
Ölümsüzlüğe yargılı ilâhi Vergilius'un giderayak
diyeceklerini!

Yüzüme bakıyorsun.

İkimizde de aynı soru.

Ne yansıyacak Vergilius'un öyküsünden bizim haritamıza?

Sen ve *Ben*, nasıl aşacağız o yalnızlığı?

Öyle ya, aşamazsak eğer, tarihin onca yolundan bu odaya varmışlığı bir eyleme dönüştüremezsek, bizim haritamız da bomboş kalacak.

Ama daha çok soru var bakışlarımızda, ve belki şimdi yapmamız gereken, Vergilius'un yakınmalarına biraz daha kulak vermek.

Çünkü onun aradığı da *Sen*'din.

Bil ki, son düşlerimden bile silinip gitmelisin,
o yüzünle

Bir sunaksın, yaşayamadığım ne varsa Senin gençliğine
adanmış;
Benim kanım mı bu, saat başı damarlarımda daha çok
donan,
Adriyatik'in tirşe yakamozları gözlerinin yosun yeşilinde
titrerken?
Hiç tatmamak gelmiş geçmiş bunca ölümlünün
mutluluklarından,
Ve yazdığım binlerce dizeyle, yalnız Sensizliğe tutkun
kalmak,
Bu muydu sonunda tanrıların ilâhi Vergilius'a
sunacakları ölümsüzlük?

Masada, tam karşımda oturuyorsun. Bana bakmıyorsun şimdi. Bir kolunu başına yastık yapmışsın. Öteki elin ise haritanın çizileceği kâğıdın üstünde sürünerek parmaklarıma doğru uzanıyor.

Bakmıyorsun.

Ama elin, yine de yolunu bulabiliyor.

İnsan sıcaklığına duyarlı tüm eller gibi.

Ya da sevmesini hiç unutmamış eller.

Bir Sensizlik tutkunu veya mutsuzluk âşığı olmak, böylece de tükenip gitmek söz konusu değil bizler için.

Öyle olsaydık, bu odaya varmayı hak etmezdik.

Ve aşk, bize hiç yakışmazdı.

Parmakların yolda.

Biz, gürültülü kalabalıklar içersinde birbirimizin sıcaklığına olan duyarlılığımızı yitirmemeyi başardık.

Bizleri, hani tarihte hep yaptıkları gibi, *Bizi* de günlerden bir gün bir duvarın önüne götürebilirler.

Ne yaparlarsa yapsınlar.

Bizi göze alabildiğimiz, bizi birbirimizden sormalarından utanmadığımız sürece tükenmeyeceğiz.

Koca bir tarih boyunca kaçtılar *Biz*'den. Ve *Ben*, yüzyıllar boyunca *Biz*'in kapısını çalacak yerde, çağrılarını hep eylemsiz dizelerle yaptı.

Neyi kutluyor dışarıdaki askerler böyle gürültülü, sabahsız

gecemde?

Troya kaçkını Aenas'ı mı, yoksa Odysseus'un İthaka'ya

kavuşmasını mı?

Yok artık zamanım, kocamış ozan, kandildeki yağla

yarışmakta;

Sen, gençliğinin ateşiyle artık parmak uçlarımı bile

ısıtamayan,

Gecikmiş bahar, dinle yaşamadan kocayan şairin ölüme

yakarışını,

Bil ki, dizelerim şimdi yabancı yüreklerde atmakta;

Sanki ben değildim sonrasız yalnızlıklarımla hayat veren

onlara!

Neydi Augustus’un Vergilius’a gönderdiği genç ozanın adı?

Lysanias mı?

Olabilir.

Belki Vergilius, onu hiç görmedi.

Belki Lysanias, hiçbir zaman o odaya girmeye cesaret edemedi.

Ve Vergilius, Maecenas’a vasiyetnamesini yazdırırken, arkadaşı hayretle başını kaldırıp: "*Ama Vergilius, Senin hiçbir zaman akik bir yüzüğün olmadı ki Lysanias diye birine vasiyet ediyorsun!*" dediğinde, "*Zaten Lysanias da yoktu...*" diye karşılık verdi.

Parmaklarımı tutuyorsun.

Sonra bütün elimi.

Şimdi anlıyorum.

Sevişmenin doruklarında eller, neden elleri arar?

Şimdi, ellerimiz bu haritanın üstünde kavuşmuşken anlıyorum.

Her sarılışın ardından birbirimize geçmesini istediğimiz, *Biz*’den çıkıp gitmesine izin vermediğimiz o sıcaklığa ellerimizle nasıl köprü kurduğumuzu anlıyorum.

Şimdi bu harita, insan sıcaklığıyla ansızın sepia rengini almış.

Hiç kuşkusuz alay edenler de olmuştur.

Ben, Eknaton kadar yaşlıyım, *Sen* de Lysanias kadar gençsin diye. Ama neye taptığımızı hiç anladılar mı ki bizim?

Zaten sormadılar da.

Korktular.

Bütün korkuların varlığına son verebilecek olandan korktular.

Bizim hiçbir şeyi cansız satırlarda bırakmayışımızdan korktular.

Öylesine büyüktü ki korkuları, *Biz*'i evlerimizin zindanlarına, güneşin özlemiyle sararmış sanat eserlerini de müzelere hapsettiler.

Ölümsüzlüğe en büyük övgü olan kitaplar adına insanları kurşuna dizdiler.

Onlar, sonunda *Sen* ve *Ben* hiç *Biz* olamayalım diye ellerinden ne geliyorsa yaptılar.

Ozanların ozanı Vergilius bile, daha *Bir* insanı sevmeyi başaramamışken, sevginin şiirini yazmaya kalkıştı.

Ve anladı sonunda.
İnsanlar sevişti, ben kalemimle düzmece doruklara
tırmanırken;
Sevgililerin kıyı kumlarına yazdıkları, dalgalara adanmış
söylenceler,
Benim pahalı papirüsler üstündeki dizelerimden daha
kalıcıydı;
Yaşamamakmış eski kitaplardaki ölümsüzlüğün adı,
şimdi öğrendim.
Sen, baharın ozanı, hangi düş titriyorsa şimdi gözlerinde,

Yarın onu yakalamaya koş, bırak kalemi parmakların donmadan
Ve sevilen yüzlere yaz tüm dizelerini sıcak soluğunla.

Ama biz, günün birinde duvarın önüne götürseler bile, çünkü hep götürdüler, biz, gördüğümüz bütün sanat eserlerini okşamış olacağız.

Okuduktan sonra bir bakışla, sıcacık bir el tutuşuyla, tutku dolu bir ezgiyle hayata geçirmediğimiz hiçbir dizemiz olmadı bizim. Biz, hiçbir heykele taştan donmuşluğu içersinde bakmadık. Geçmişin başyapıtlarından olan hiçbir heykelin yeri doğru değildi bizim için.

Michelangelo'nun *Musa*'sını hiçbir zaman loş bir Roma kilisesine yakıştıramadık. O, bir denizin kıyısında yükselmeliydi bize göre, masmavi bir denizin kıyısında, sulara binlerce yıl sonra yeniden insan kavmine yol vermelerini buyururcasına. *Bizleşebilmiş* insanların kavimleri, içlerinde yarattıkları yepyeni, el değmemiş tanrılarıyla geçebilsinler diye.

Şimdi başını kaldırıyorsun.

Gözlerime bakmak için.

Bir daha onlardan hiç ayrılmamak için.

Bir hüzün, ve kocaman bir umut var bu bakışlarda.

"*Biz* olabildiğimize göre," diye sesleniyor hüzün, "neden bunca yüzyıl sürdü bu, neden?"

Ve umudu, şimdiye kadar hiç yapılmamış olan bu haritada başlatıyoruz.

Bizimle başlıyor.

Bizimle başlaması gerektiğini bilenler, daha önce kimbilir kaç gönül kitabında müjdelenmiş olanlar, şimdi geldikleri

için.

Gerçekte hiçbir peygamber müjdelenmemişti.

İnsanın insana binlerce yıldır müjdelediği, *bizlerdik* aslında. Yani *Sen* ve *Ben*'den günün birinde *Biz* olmayı başarabilenler.

Bizlerdik müjdelenmiş olanlar.

Kutsanmışlığımız ise, peygamber olmayışımızdı.

BALKONDAKİ DEFTERLER

Çok uzun zaman önce günce tutardım.

İki yaz önce baktım, sekiz, dokuz defter olmuş. Hepsini yok etmeye karar verdim.

Ancak her nedense, bu yok etme eylemini doğrudan, ya da diyelim ellerimle gerçekleştirmeyi içim götürmedi.

Derken aklıma bir çare geldi. Odamın önündeki terasta nice zamandır öylece atılmış duran, eski bir evrak çantası vardı. Havanın bütün etkilerine açık bir çanta.

Defterlerin hepsini getirip çantaya doldurdum.

Sonra da çantanın ağzını iyice açıp bıraktım.

Defterler önce Temmuz ve Ağustos sıcaklarını yiyip iyice kurudu. Sayfalar adeta incecik suntalara dönüştü. Ardından, sonbaharın ilk yağmurlarıyla birlikte, pelteleşme başladı. İlk kışın sonuna vardığımızda, mürekkepli sayfaların –anımsıyorum, bir zamanlar hepsi dolmakalemle yazılmıştı– çoğu okunmaz olmuştu bile. Ama sayfa oldukları, henüz seçilebiliyordu.

Sonra ikinci yaz geldi.

Çok, ama çok sıcak bir yazdı.

Ufalanıp dökülmeler o yazla birlikte başladı.

Akşam üstlerinin hafif rüzgârları sayfa parçacıklarını terasa yaymaya koyuldu; bunların çoğu, yağmur sularıyla birlikte terasın oluğundan akıp gitti. Sonbaharda, özellikle Ekim ve Kasım aylarında çıkan rüzgârlar ise işi hemen hemen tamamladı.

Geçenlerde baktım, çantada rengini yitirmiş defter ciltlerinden başka bir şey kalmamış.

Bir zamanlar kimi sayfalara yapıştırdığım fotoğraflar da eriyip gitmiş...

Evet, artık o yıllarımdan geriye kalan yazılı hiçbir belge yok. Kendi tanıklıklarımın hepsini doğaya armağan ettim.

Şimdi bazı akşamlar odamın penceresinden uzaktaki damlara baktığımda: "Oralarda geçmişimden binlerce, on binlerce, belki yüz binlerce parçacık var," diyorum; onlar, bir sıfırlanma anlamında belki hiçbir zaman yok olmayacaklar. Ama birbirlerini de bir daha asla bulamayacaklar. Aralarından hiçbir olay, hiçbir yüz belirginleşemeyecek.

Kafamdaki anılarda ne kalmışsa, ancak o kadar.

Ve o anıların da güvenilir yanı yok zaten.

Geçen her zaman parçasının ardından kendimce yeniden kurguladığım bir takım öyküler.

Defterlerimi doğaya bırakmamın nedenlerinden biri de belki buydu.

Onlarda ne de olsa her şey, bir ölçüde nasıl olmuşsa öyle yazılıydı. Oysa anıların yaşayan kişi açısından asıl değerli ve önemli yanı, zamanın akışı içersinde özgürce hep yeniden yoğrulabilmeleridir.

Tıpkı toprağı yoğurarak bir şeyler yapmak gibi.

Şimdi nasıl yaşanmış olmaları isteniyorsa, *öyle olmuş* gibi anımsanmaları.

Belki bu noktada gizli bir suçluluk duygusundan da söz edilebilir. Yani insanın bir zamanlar bir şeyleri yaşanması gerektiği gibi yaşamamışlığından, erteleyip bir daha yaşanamaz kılmış oluşundan kaynaklanma bir suçluluk duygusu.

Aslında güçtür bunu kendi kendine bile itiraf edebilmek. Hele zaman, geçmişte yaşanamamışları bir daha yaşamayı tam anlamıyla olanaksız kılmışsa...Evet ne diyordum: Yazılı belge, insanın elinden işte bu özgürlüğü alır. Çünkü bir şeyleri yaşayamadığını veya şimdi anımsamak istediğinden farklı yaşadığını yüzüne vurur.

Belki ben de bu yüzden defterlerimi güneşin, yağmurun ve rüzgârların kucağına bıraktım.

Unutmak istediklerimi gönlümce unutabileyim, anımsamak istediklerime de yeni biçimler kazandırabileyim diye.

Buna hakkım var, çünkü ne yazılı idiyse, hepsi benimdi; bir zamanlar yaşanmış, bedeli de benim tarafımdan ödenmiş. Yaşayarak ya da yaşayamayarak, ama bir şekilde mutlaka ödenmiş...

Sana gelince, merak etme, artık seninle yaşadıklarımızı belgeleyen satırlar da yok.

Ölmezden birkaç saat önce yüzüme uzun uzun bakıp: "Biliyorum," demiştin, "biliyorum yaşadığın sürece kimseyi benim kadar sevmeyeceğini ve beni kendinde hep var etmek isteyeceğini. Ama bunu gerçekten yapmak istiyorsan, o zaman ikimizi, beni somut olarak anımsatabilecek ne varsa yok etmelisin; yaşanmışların hiçbiri bir anlamda senede bağlanmamalı; çünkü ancak beni yaşayacağın her zamana göre yeniden biçimleyebilirsen hep seninle kalabilirim; aksi takdirde bir mezar taşından farkım olmaz..."

Haklıydın.

Ama galiba biraz sınamak istedim.

Ölesiye emin olmama karşın.

Senden sonra kimsenin olmayacağını onca kesin bilmeme karşın. Yine de sınamak istedim.

Kimi belgeleri ve resimleri saklayıp sanki seni eskitmek, sararıp soldurtmak, böylece de –hani, olur ya!– gerçekten öldüğüne inanmak istedim.

Gel gelelim olmadı.

Sen haklıymışsın.

Olamazdı.

Bir daha öyle bir ‘biz’ olamazdı. Paylaşmadığımız bir şey kalmamış. Dolayısıyla senden sonra biriyle paylaşabileceğim herhangi bir şey de kalmamış.

Ama ben, sevmeden de yaşayamazdım...

Bunu da biliyordun. O yüzden, şöyle demiştin: "Bütün çevren sevgisiz kalsa, sen yine de sevgiyi yoktan var edip herkese paylaştırırsın..."

Öyle yaptım.

İlk zamanlardaki o alışılamaz yokluğunu sonradan senin anılarımdaki sürekli varlığına dönüştürdükten sonra, sevgi konusunda dediğini yaptım. Biri olmayacaktı artık. Ama bu, sevgi üretip çoğunluğa dağıtmama engel değildi.

Seni sevdiğim için kendimce hep bir şeyler ürettim. Onları yazdıklarımla, çevirdiklerimle, bakışlarımla, bir el tutuşuyla, bir baş hareketiyle, bir gülümsemeyle, bir sıcaklıkla, çoğu kez doğru dürüst ya da hiç tanımadığım insanlara dağıttım.

Öğrencilerime de aslında galiba bilgiden önce sevgi vermeye çalıştım. Verdiklerimin nereye gittiğine ise hiç bakmadım ve bunu hemen hiçbir zaman öğrenemedim.

Tıpkı defterlerimin parçacıklarının nereye gittiğini hiçbir zaman bilmediğim, bilemeyeceğim gibi...

Evet, merak etme. Bizden geriye hiç yazı kalmadı.

Bizi bilen de pek yoktu zaten.

Vardıysa bile, pek yakıştırmamaya çalışmışlardı.

Herhalde sevginin, bizliğin bu kadar katıksızını kendilerine bir türlü yakıştıramadıkları için.

Bizden geriye bir şeyler, şimdi yalnızca başkalarına dağıtmakta olduklarımda var. Ama onlar, dağıtılanın bizden bir şeyler olduğunu hiçbir zaman bilemeyecekler ve belki de bu yüzden, bazıları yeni bizler yaratabilecekler.

Kim bilir?

DÖRT İNCİL

Öykünüz, sizin de bildiğiniz gibi, tanışmamızdan çok önce doğmuştu. Belki şimdi sadece kâğıda dökmekte acele ediyorumdur.

Nedenine gelince –yani bu acelenin, demek istiyorum–, sizinle karşılaştıktan, daha doğrusu bu kez tanışmak için karşılaştıktan sonra düş kırıklığına uğrama korkusu değil.

Hayır, neden kesinlikle bu değil.

Çünkü herhalde çok iyi bildiğiniz gibi –bilmeniz gerekir, zira aynı zamanda bir fotoğraf sanatçısısınız ve insanoğlunun hiçbir öyküsünün tek boyutlu olmadığını bildiğiniz için insan fotoğrafları çekmektesiniz–, en iyi tanışanlar, hatta birbirlerini delice sevenler bile –belki de asıl onlar!–, hep kafalarında ötekine ilişkin birden çok gerçeklikle yaşarlar. Henüz iyi tanışmadıkları zamanlardaki öteki, olmasını istedikleri ve istemedikleri, kızdıkları ve kızmadıkları zamanki öteki; uzayıp giden bir ötekiler zinciridir o tek kişiyle ilişkilerimiz aslında. İşte bu nedenle, düş kırıklığı diye bir şeyin de –bu bağlamda– söz konusu olmaması gerekir. Ben, belki genel eğilimin tam tersine, düşlerin kırılması ya da kırılmamasını dert etmektense, düşlerin olabildiğince çoğaltılmasından yanayım; bir insan üzerine kaç düş kurulursa, o insan bir o kadar çoğaltılmış, onu yitirme olasılığı da azaltılmış olur. Çünkü o zaman kendisine ilişkin bütün düşleri kırıp parçalamaya o insanın gücü bile yetmez...

Bu öyküyü sizinle karşılaştıktan sonra, ama tanışmazdan önce yazmaktaki aceleme gelince, buraya kadar olanların bütünlüğü bozulmasın istedim, o kadar; çünkü biliyorum ki tanışmamızdan sonra –en azından benim için– bir başka öykü başlayacak ve o, bu öyküyü etkileyebilecek.

Şimdi yazmakta olduğum öykü, birkaç yıl önceki Noel gecesi, İstiklâl Caddesi’ndeki San Antonio Kilisesi’nde, çanlar tam on ikiyi vururken, kilisenin yan kapısından elinizde büyük ve parlak bir haç, sırtınızda tören giysileri, dantelli yakanız, bol ve yine dantelli kol ağızlarınızla, başrahibin arkasından tören alayı ile birlikte girdiğiniz an başlamıştı.

Altara doğru yürüyor ve kimseye bakmıyordunuz.

İlk girdiğinizde yüzünüz, burayı kim bilir kaç Noel önce, belki de Grand Rue de Pera’nın son insanlarıyla birlikte bırakıp gitmiş bir İsa’nın tozlu tasvirinin asılı olduğu yere değil, kalabalığa dönüktü.

Ama yine de siz, kimseye bakmıyordunuz.

Oysa org eşliğindeki ilâhiler başlamıştı.

Meryem’in yüzü, henüz Golgotha’nın acılarından çok uzak, çocuk İsa’ya eğilmişti.

Üç kral, henüz yoldaydı, ve siz, Golgotha’yı, o zamandan bugüne kimlerin çarmıhlara gerildiğini, kaç düzmece İsa’nın başkalarının çarmıha gerilmiş bedenlerini ödünç alarak elden düşme peygamberliklere soyunduklarını çok iyi bilen biri olarak, kimseye bakmıyordunuz.

Ve başrahibin sesi İsa’nın aslında hepimiz için doğduğunu müjdelerken, benim gözlerim, belki de bu kilisede işlenmiş en büyük günahın yansımalarıyla ve tutkuların hiçbir İncil’de yazılı olmayanıyla, yalnızca size bakıyordu.

İsa, belki evet.

Ama böyle bir çatının altında ne siz, ne de ben müjdelenmiş olabilirdik.

Haklıydınız buradakilere bakmamaya.

İsa’nın kavminden olan ve olmayan, her Noel gecesi buraya gelmelerine karşın hiç bağışlanmayan, nice zamanlardır inanmayan, dahası artık inandıklarını bile sanmayan bütün bu insanlar.

Her Noel’de, gece yarısına doğru kör kütük sarhoş gelirler, kulaklarında çoktandır yalnızca adı kalmış bir Rus Lokantası’nın artık çalınmayan balalaykalarıyla tanrıoğlu İsa’nın doğum ilâhilerini karıştırırlardı.

Çarpılmış ağızlarından dökülen yalan dualar, ermiş tasvirlerine sinek pisliği gibi yapışırdı. Üstelik yalanları da her zaman öyle gecelerin en ucuz hesabı olurdu.

Kim kalmıştı ki onları bağışlayabilecek, sahibinin çoktan terk ettiği bu tanrıevinde?

Bunca beden kaçkınına kim, o bir parça ekmekle şaraptan yeni bedenler biçebilirdi?

Haklıydınız bakmamakta.

Onlar ki birbirlerinin duası olabilmeyi çoktan unutmuşlardı, burada hiçbir zaman bağışlanmadılar.

Bütün zamanlar boyunca bedenlerinin şehvetinden korkup, ruhlarını düzmece sevaplarla iğdiş ettiler.

Belki yalnız burada değil, önlerine çıkan her tapınakta mumlar yakarken, günah diye damgaladıklarının yüzüne bir gün olsun bakamadılar.

Onlar, aslında dünyanın hiçbir kilisesinde, hiçbir Noel gecesi bağışlanmadılar.

Haklıydınız bakmamakta.

Onlar günah çıkartmakla yaşamayı, doğmayı ve ölmeyi hep karıştırdılar.

Ve sonunda o düzmece kentsoyluluklarıyla, burada kentlerin belki de en soysuzunu yarattılar.

Bu yüzden, hiç bağışlanmadılar.

Haklıydınız bakmamakta.

Böyle bir çatının altında ne siz, ne de ben müjdelenmiş olabilirdik.

Biz, yazılmış da olamazdık.

Artık yalnızlıkların umarsızlığından değil, ama kalabalıkların ıssızlığından ölmeye yatmak peşindeyken, hiçbir kitapta yazılmış olamazdık.

Kanayan çarmıhlarımız sırtımızda, bedenlerimizi nikâhlamış düzmece Mesihlerden kaçıp gece vaftizlerinin dualarına sığındığımızda, artık kalabalıklarda olamazdık.

Siz ve ben, yapayalnızdık o kalabalığın içinde. Ama kendimizi başlangıçta bunca yalnızlığa adamış olmadığımızı da biliyorduk.

Yanlışımız, orada olmak değildi.

Belki bizim artık olabileceğimiz herhangi bir yer kalmamıştı.

Orada, o kilisenin çatısı altında, artık olmayan bir kent ile onun yaşamak istediğimiz çöküşü arasındaki amansız, fakat görkemli savaşı, insan İsa ile tanrıoğlu İsa arasındaki bedensel savaşı çağrıştırırcasına kurguluyorduk.

Hayır, yanlışımız orada olmak değildi.

Seçtiğimiz sürgün yerinin neresi olabileceğini kestirebilecek kadar yaralıydık.

Aslında hemen orada, daha tanışmazken, tören alayının geçişi sırasında, çıplak dirseklerimiz –hiç de kaza süsü

verilmeksizin– değebilmeliydi birbirine, ve birbirimizin gözlerine ardında hangi kapıların açılacağını bilerek, günahları bütün kitaplardan kovarak bakabilmeliydik.

İşte o zaman, inanın bana, evet, işte o zaman taştan oyulma ermiş yüzlerinin kaskatı dudaklarında mumların alevinden çok daha kalıcı gülümsemeler belirebilirdi.

Biz, bütün o insanlarla aynı ataları, aynı tarihi bile paylaşmıyorduk.

Onlar, her Noel'de "O, hepimiz için doğdu!" müjdesini ilk kez duymuşçasına dinlerken, aslında İsa'yı belki Golgotha'dan çok önce terk etmişlerdi.

Yine onlar, Golgotha'da kanını insan kardeşleri için döken İsa'nın topraklarına varabilmek için, Haçlı Seferlerinin kan denizinde yüzmeyi inançlarından saymış olanların torunlarıydı.

Biz ise kendi geçmişimizi ancak batık bir Akdeniz kentinin tarihöncesine uzanan yosun kaplı merdivenlerinden inerek, hiç kan tutmayan sunakların üstündeki yarım kalmış yazıtlardan okuyabilirdik.

Hayır, siz de biliyorsunuz buraya Tanrıyı aramak için gelmediğimizi. Tıpkı İsa'nın kim bilir kaç Noel önce bu kiliseyi bırakıp gittiğini bildiğiniz gibi. O zamandan bu yana bütün dualar, vitraylara kir gibi yapışıp kalmış.

Belki eskiden, hani buraya daha Basilica di San Antonio diye gelinirken, bu kubbenin ötesinde yakarışlara kulak veren de vardı. Ama San Antonio, meyhane sonrası Noel ayinlerinin Sen Antuvan'ına dönüşeli beri, dualar da sanki edenlerin yüzüne geri tükürülmekte.

Hayır, bunları bilmemize karşın, varsaydığımız bir tanrıoğlu bizi kutsasın diye gelmedik buraya.

Hiç tanışmadık.

Ama çoktan yitirilmiş bir kentin bir zamanlarki haliyle en iyi burada, sığındığımız bu eski tapınakta düşlenebileceğini siz de biliyorsunuz.

Bu, belki de aramızdaki en güçlü bağ.

Şimdi baktığımda, biraz arkadan da olsa, o güzel yüzünüzün haritasını çıkarabiliyorum.

Ve ellerinizi izlerken, bu görünen kentin altında aramaktan hiç usanmadığımız öteki batık kentin haritasını ancak sizin parmaklarınızın çizebileceğini biliyorum.

O kent ki, batışını Venedik gibi yüzyıllar boyu sürdüremeden, içinde yaşayanları daha yüzyıllar boyunca da batacağına inandıramadan, duvar kalıntılarına görkemli bir batışın yurtsamalarını bile çizemeden silinip gitti.

Doğru dürüst, anılar boyunca içlere sindirilebilecek bir çöküşü yaşayamadan silinmiş bir Pera, sanki artık kimselerin deniz kıyısında oynayan Tadzio'lara bakarak ölemediği bir Venedik'ten çok daha hüzün verici.

Bütün bu kalabalık.

Atalarımız gibi, belki umut kaynaklarımız da onlarınkinden farklı. Örneğin siz ve ben, kurtuluşu ve umudu biraz olsun Çehov'da arayabilir miydik dersiniz?

Örneğin bizler de onun kişileri gibi bir gün dinleneceğimizi, ya da ilerde, çok ilerde, artık bizim çoktandır olmayacağımız bir dünyada yaşayacak olanların çektiğimiz acıları anlayacaklarını, adlarımızın, yüzlerimizin silinip gitmesine karşın acılarımızın boşuna olmayacağını umut edebilir miydik?

Ama Çehov, satırlarını bu hüzün kokan umutlarla örerken, dünya Auschwitz'i, Dachau'yu daha yaşamamıştı ki!

O zamanlar bağışlama olabilirdi.

Çehov, kendisinden öncesinin mirasını geleceğe bıraktığı satırlarla bağışlatabilirdi.

Raskolnikof’un elleri yalnızca yaşlı bir tefeci kadının, yaşamını başkalarının kanını içerek sürdüren bir kadının kanına bulanmıştı, ve diz çöktüğü toprak parçasına inecek bir pişmanlık yağmuru o kanları temizlemeye yeterli olabilirdi.

Bizim kimlik belgelerimizde, doğum tarihi hanelerimizde ise bin dokuz yüz kırklı yıllar yazılı. Benim doğumum, ikinci büyük savaşın tam ortalarına rastlıyor. Bir de damga basılmış: "Ekmek karnesi verilmiştir." Ama bu damganın altında, kilometrelerce ötedeki fırınlardan, çok başka fırınlardan, ekmek pişirmek için değil, fakat saçlarına ve dişlerine kadar soyulmuş cesetlerden son kalanları da yok etmek için kullanılan fırınlardan esinlenilmiş, görünmez mürekkeple yazılmış öyküler gizli.

Çehov, kendi zamanına kadar çekilmiş acıların günün birinde boşa gitmeyeceğini, anlaşılacağını, gelecekteki insanların dilsiz acıları bile duyacaklarını umut edebilirdi.

Dostoyevski ise Raskolnikof’unu işlediği o tek cinayetinden ötürü, çıldırtıcı bir yalnızlığın uçurumlarına uzanan, sonunda katilini belki de kurbanından çok daha fazla öldürmüş cinayetinden ötürü bağışlatabilirdi.

Bize gelince, sonrasından bize kadar uzanan zaman mirasında bağışlatmaya gücümüzün yetebileceği bir insanlık kalmadı.

O zamandan bugüne şu yeryüzünün topraklarının eriştiği her yerde karşılaşılan toplu mezarlar ya da toplu mezarsızlar, tanrıyı da, tanrıoğlunu da daha bir bilinmezlere sardı.

Hem zamanın akışında yaşamak, hem de kimi zamanları onlar başka zamanlardı diye umursamamak, paylaşmadığımız zamanların mirasının ağırlığından da böylece kurtulmak olası mı?

Bunu yapabilenler vardır belki.

Umutlarıyla başka kaynaklardan beslenebilenler.

Onca yadsınmış, onca güçsüz, kendi suretleri olan insanın onca aşağılanışını umursamayan tanrılar ve tanrıoğulları karşısında hâlâ yalvarabilenler olmuştur.

Dünya, kendi yarattığı peygamberlerden yüzyıllar sonra yeniden putatapar oldu.

Öyle olmamış olsaydı siz, o Noel gecesi kurtuluşu kilisedeki tanrıoğlu tasvirinin kırmızısı çoktan solmuş kanları yerine, dört İncil’den hiçbirinde yazılı olmayan bir kaynakta, benim gözlerimde arar mıydınız?

OLMAYAN BİR İSTANBUL GECESİNDE SENİNLE GEZİNMEK

"Bu gece bu kent, benden de tenha..."

Kulaklarımdan silinmiyor genç popçunun söyledikleri.

"Bu gece bu kent, benden de tenha... Çekemem... Çekemem..."

Ve sonra, iki parça arasındaki söyleşisinden: "*Melankolinin penceresinden bakıyorum, ve istediğim gibi bakabildiğimi algıladığım an, benim de kendime göre bir mutluluğum oluyor elbet...*"

Buna benziyor mu benimkisi de?

Kimi zaman ben de bu kenti benden daha tenha buluyorum. Üstelik çoğunlukla da en kalabalık caddelerinden geçerken. Ve en tenha olduğu yerlerde de benim için en kalabalık.

Bu gece benimle bir tur atmaya ne dersin?

Elbet bu kentte.

Bir başkası oldu mu hiç?

Kaçışlar bile kurtaramadı.

Uyuşturucu bağımlılığına benzetenler var, ama değil.

Tenha olduğunda bu kent, üstelik bir de benden fazla tenhalaştığında, ancak anımsama bağımlılığı yaratıyor.

Oysa ne kadar kararlı veda ettiğim zamanlar olmuştu!

Zamanı geldi artık, hoşça kal, eski kent! demiştim. Benden ne varsa, alıp götürüyorum. Belki de ayrıldığım, şu anda vedalaştığım aslında sen değilsin. Belki de sen, benden çok önce gittin. Yeni insanlar, artık senin olmayan, hiçbir zaman senin olamayacak insanlar seni kovduklarında, kentliğini

bırakıp sessizce gittin. Bu yüzden şimdi, yani sen artık yokken vedalaşmaya kalkışmak, tanrılarınca çoktan terk edilmiş tapınaklarda sahibini hiçbir zaman bulamayacak dualar etmekten farksız. Belki de şimdi sana veda niyetine söylemek istediklerim, rasgele bir akşam, günbatımının kızıllığında, ağlaması çoktan dinmiş bir kayanın dibinde, geçmiş bir dua kitabının dağınık sayfalarını aramaktan başka bir şey değil.

Olsun.

Evet, bu kente veda edecektim.

Tıpkı onun da benden çok önce yaptığı gibi, buralardan sessizce ayrılacaktım.

Kül rengi sabahlardan birinde, benim dediğim, ama hiç benim olamamış evlerden birinden usulca çıkacaktım. Kimseyi uyandırmadan. Kimseye veda da etmeden. Uyandırırsam, anılarımı yıpratmalarından korkarak. Ayağa takılabilecek ne varsa, topladıktan sonra. Köşe bucağa benden bir şeyleri saklamaya çalışmadan, günün birinde dönersem tanıdık bir şeyler bulayım kaygısı gütmeden. Arkamdan uyanacakların onları hemen – şimdi artık sadece bazı eskicilerde kalmış taş plakların en iç bulandırıcı cızırtılarıyla süpürgeliklerin diplerine üfleyeceklerinden emin olarak.

Belki çoğumuzun yaşamında arkamızdan çok acele toplanmış ve izlerimizin çok çabuk yok edildiği odaların burukluğu vardır.

Bilemiyorum.

Bildiğim tek şey var.

Sende yaşamış olmaktan pişman değilim.

Oysa bunun tersinin olabilmesi için, sende yaşadıklarımdan pişmanlık duymak uğruna, ne büyük çabalar harcadım! Yaşadıklarımın her biri için ayrı bir kefaret borcunu kaç haneye yazdım!

Olmadı.

Sabahın ilk ışıklarının elimdeki kadehe doğduğu zamanlardan, asırlık sabah orospularının yüz çizgilerini taşıyan meyhane kapılarından, en büyük beceriksizlikleri sevmek olanlara harcanan yıllardan, nice uzatmalı yalnızlıkların gece bekçiliğini yapmaktan, nice birlikte sabah uyanışlarının ardından hiç sevmemişçesine yaşamaya koyulanlardan, bilmem hazır mıydın dün geceye? sorusunu sorma cesaretini bir türlü gösteremeyenleri de sevmekten – hayır, sendeki bütün bu yaşanmışlıkların hiçbirinden pişman olamadım.

Çünkü geceyi beklemekle geçen günlerin tadını çok iyi çıkarırdım. Yaprak zamanları gelip çattığında insanların yüzlerinin daha çabuk solduğunu, sevilenin yüzünde Zeytindağı’ndan bu yana tüm hüzünlerin haritasının okunabileceğini, ellerin nice bedenlerden yeni ülkeler yaratabileceklerini, ölümü yenebilen ten yolculuklarına çıkılabileceğini biliyordum.

Bir zamanlar ölmeyi bile bu kentte istemiştim. Üstelik ölümüm haberli gelmeliydi. Onu karşılamak için koca bir düğün sofrası kuracak ve sofranın her yanını elden düşme oldukları için yaşamaya değer bulmadığım yarınlarımın mumlarıyla donatacaktım.

Olmadı.

Bu kenti ne ölerek, ne de ölmeden bırakabildim.

Ölmenin yerine tenhalaşma geçti.

Kent ve ben, giderek tenhalaştık.

İyisi mi, bu gece birlikte dolaşalım.

Bu saatte uzaklara gidecek değiliz.

Ama şöyle, bu odadan dışarı.

Nicedir bu kente hep yukardan bakıyoruz.

Manzaraya bir diyeceğim yok.

Alman Hastanesi'nin süslü damı altımızda kalıyor. Biz o damdan öte, Sarayburnu'ndan Boğaz Köprüsüne, kentin yarısını yaşamaktayız.

Ama hep uzaktan.

Çoğunlukla hep bu odadan.

Yakındığımı sanma.

Çoğunlukla odalarda yaşadım.

Yolumun geçtiği bütün evlerde bir oda egemen oldu.

Birbirine eklenen odalar bir yaşamın haritasını çizebilir mi?

Sormakta haklıyım. Çünkü benim odalarım hep oldu.

İçindeki senlerle birlikte. Çoğunlukla yalnız gelirdin.

Ama kalabalık geldiğiniz de oldu.

Benim odalarımda, benim yalnızlığımla birbirinizi tamamladınız.

Odalar iz bıraktılar.

Bu gece, sana bu odalara, geçmişimdeki bütün odalara uzanan bütün yolları göstermek istiyorum.

Çıkalım.

Masadaki ışığı söndürme.

Çünkü döndüğümüzde, buradan hiç çıkmamış olmamızı isteyebilirim.

Bırak yansın. Tabakları da kaldırma.

Bu gece senden tek dileğim, kolumu bırakma hiç.

Sakın bırakma.

Herhangi bir yerden geçerken, bir anda düşebilirim.

Ayrıca, kapıdan çıkarken gözlerine de bakmak istiyorum. Yollarda yalnız kalmamak için.

Önce Asmalımescit'teki Nil Lokantası'na uğrayacağız. Şimdi babam oradadır. Seni babamla hiç tanıştırmamıştım. Yalnızca anlattıklarımdan biliyorsun.

Onunla hiç tanışmadın.

Benim anlattıklarım da yalandı.

Çünkü bana da anlatılmıştı.

Bu gece, belki de birlikte tanıyacağız babamı.

Öldü.

Hem de tam yirmi iki yıldır ölü benim babam. Feriköy'de. Ölü, ama ne var bunda? Yine de seninle tanıştıramaz mıyım? Çünkü ben sana bir ölüyü değil, ama babamı tanıtmak istiyorum. Böylece seninle bir ortak noktamız da olacak. Ben de babamla, ancak o öldükten sonra tanışabildim. Hem de çok sonra.

O yaşarken aramıza girenler, onu hep kötülemiş olanlar, ölümünden sonra çekildiler.

Benim için: "Artık nasılsa babasını tanıyamaz!" diye düşünmüş olmalılar.

Ne kadar büyük yanılgı!

Artık tamamlanmış, son noktası konmuş, kapağı takılmış bir yaşam kitabının sonradan okunmasını kimse engelleyemiyor.

Gel, girelim.

Şu iki basamağa dikkat et.

Gördün mü, burada işte! Şu dipte, sol taraftaki yuvarlak masada, arkası tezgâha dönük oturan adam. Babam, işte o. Bu masaya her akşam aynı kişiler oturur. Babam ve Almanca bilen dostları, orası için "Stammtisch," derler. ‘Devamlı müşterilerin masası’ anlamına geliyor. Hep birbirlerini ve daha çok kendi zamanlarını yaşayan müşteriler.

Zaten babam, sanırım bugünü hiç yaşamadı. Yaşamak istemedi. Bugünün İstanbul’unu da pek yaşamadı.

Daha çok otuzlu yılların Almanya’sını, Münih’i ve Berlin’i yaşadı. Ben, o zamanlar onunla değildim. Onun için oralarda neyi ne kadar yaşadı, bilemeyeceğim. Zaten burada neyi ne kadar yaşamıştı, onu da bilemedim.

Önlediler.

Birileri onu, bir ayıp gibi hep benden sakladılar.

Birileri, beni hep onun gibi olmayayım diye yetiştirdiler.

Aman içkiye alışayım deme! diye uyardılar.

Onun neden içkiye alıştığını söylemediler.

O hep orospuların peşinden koşardı, sen öyle kadınlardan uzak kal! dediler.

Yaşamım, bütün kadınlara kapalı kaldı.

Bırakma kolumu!

Babamın tam karşısında oturan şişmanca hanımı görüyor musun? O, bir zamanların ünlü piyanisti Madam Edith. Budapeşte Konservatuarından mezun. Aklımda kaldığı kadarıyla, Liszt'in öğrencisinin öğrencisiymiş. Hep Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun çöküşünün hüzünlü görkeminden Asmalımescit'e kucak dolusu getirdiği söylenirdi.

O yıllarda Asmalımescit'te ve bütün Pera'da, içkiler böyle hüzünlerin saçak altlarında yudumlanırmış.

Evet, Madam Edith.

Bir defasında bana minik, kırmızı bir otomobil armağan etmişti. Asmalımescit'te, Viyana Lokantası diye bir yer açmışlardı kocasıyla. Alkolik bir denizci eskisiyle evliydi. Lokanta iki katlıydı ve alt katında bir piyano vardı. Madam Edith, akşamları bu piyanoda çoğunlukla eski Viyana ezgilerini çalardı.

İstersen, bir başka akşam oraya da gidebiliriz.

Oyuncak otomobili annem ve babamla birlikte oraya gittiğimiz bir akşam vermişti. Babam çok memnundu oraya gittiğimiz için.

Daha doğrusu, sanırım annemi oraya gitmeye razı etmiş olduğu için.

Uzun bir masadaydık.

Hepsi de babamın tanıdıkları, Türk ve yabancı, kadınlı erkekli bir kalabalıkla paylaşıyorduk.

Henüz kısa pantolonluydum.

Annemin yüzü asık mı asıktı. Masamızdaki öteki kadınlar, özellikle de babamın tanıdığı yabancı kadınlar onun gözünde hep birer orospuydu ve annem, babam için herhangi bir zaman orospu olmayı aklının ucundan bile geçirmemişti.

Sanırım birliktelikleri ve benim sonraki yaşamım, biraz da bu yüzden yıkıldı. Çünkü annem, babamın en azından bazı gecelerinin birazcık orospusu olabilseydi eğer, belki evlilikleri en azından bazen bohème bir birlikteliğe dönüşebilecekti, ve benim sonraki yaşamımdaki kimi inişleri de insanlar orospu çocukluğuma verip bana daha bir hoşgörüyle davranabileceklerdi.

Madam Edith, o akşam orospulara düşkün babam ile bir türlü orospu olmaya yanaşmayan o kadın arasındaki anason kokulu yalnızlığımı, o yaştaki bir çocuğun bir anasına, bir babasına, bir de masadaki yabancılara gidip gelen bakışlarındaki o korkunç yalnızlığı yakalamış olacak ki, piyanosunun üstünde duran küçük otomobili ani bir hareketle bana armağan edivermişti.

Belki bir an, o otomobile atlayıp oradan kaçabileceğime inandığı için.

O yılların Asmalımescit'inde, bana göre hep hüzün vardı.

Beyoğlu'nda, Tünel'e yakın, Şato diye bir lokal var mıydı? Madam Edith, orada da çalar mıydı? Biz, oraya da gitmiş miydik?

Bulanık.

Ama Asmalımescit'te Çardaş vardı.

O küçük adacıklar, İstanbul'un lövantenlik çağının son simgeleriydi.

Hep Batıdan bir şeyler çağrıştıran, ama yarım kalmış simgeler.

Öncesiz ve sonrasız bir hüzün.

Geçiş dönemi mi?

O dönem, kendi bitişinin ardından başka zamanlara bir şeyleri taşıyamadı.

Kendi başına bir dönemdi.

Oradan buradan kaçıp gelme bir avuç sığıntı insancığın yaşamı üzerinde yükselen o dünya, çabuk yıkıldı.

Yıllar ve yıllar sonra, Jale Sancak'ın satırları beni yine o günlerin beklenmedik bir yurtsamasına sürükleyecekti: "*...Belki Niça ölmeseydi / Perikli Atina'ya gitmeseydi / belki Markiz yıkılmasaydı, / ne bileyim, Tarabya Plajı bu kadar bozulmasaydı...*"

Belki, ne bileyim, şimdi olmayan bir İstanbul gecesinde gezintiye çıkarken, Madam Edith sayesinde o çocukluk yıllarımın hüzünlerini daha kolay taşıdığımı anımsıyorumdur.

Babamın sayısız ortadan kayboluşlarından birinin ardından, bir sabah vakti annemle, yani ben annemin elinden tutarak ve kısa pantolonumla, Madam Edith'in Asmalımescit'teki evine gitmiştik.

Asmalımescit'te bir eve ilk kez giriyordum.

Ayrıntıları yılların perdelerinin ardında elbet çoktan yitirdim. Belki de o gün, hiçbir şeyi belleğinde tutamayacak kadar korkmuş bir küçük çocuktum. Sadece uslu çocuk olmaya çalışan bir çocuk. Babası gibi olmamaya, daha çocuk olmayı öğrenemeden çalışmaya başlamış bir çocuk.

O gün, daha hiçbir şey bilmiyordum.

İlerde kurtuluşu artık çoktandır yaşamayan babamda arayacağımı, sabahın önünde geri çekilmeye başlamış nice gecelerde Kulüp 12'den –kulaklarımda hâlâ Madam Renate'nin sahneye yeni bir konuğu çağıran sesiyle– elimde içki kadehleriyle çıkacağımı, yanımda 'uygunsuz' kişilerle, kendimi annemin yıllar boyu 'nezih' tutmayı başardığı, hiçbir

zaman benim olmayan ‘evimize’ değil, ama Ayazpaşa’daki bir bodrum katına, ‘uygunsuz’, ama yaşayan bedenlerin koynuna atacağımı bilmiyordum.

Hayır. O gün henüz bunların hiçbirini bilmiyordum.

Belki o evi, Madam Edith’in evini bir sabah vaktinde görmüş olmam, sonradan hiç unutamayışımda büyük rol oynamıştır. Bol ve solmuş bir sabahlık vardı Madam Edith’in sırtında. Gözleri, onca makyaj artığının altında bile çok güzeldi.

"Yatarken neden hepsini silmiyorsunuz?" diye sormuştum.

"Hepsi hiçbir zaman çıkmaz yavrum," demişti. "Böyle geceler hiçbir zaman bütünüyle çıkmaz. Bunu sen de ilerde, çok sonra anlayacaksın. Ama belki de anlamazsın. Dilerim anlamazsın."

Anladım, Edith Teyze.

Zamandan nelerin silinemeyeceğini çok iyi anladım.

Neleri sonuna kadar taşımak zorunda olduğumuzu sonradan ben de anladım.

Öyle iyi anladım ki, yıllar sonra, yapayalnız bir yaş günümün akşamında, şiirini bile yazdım.

Asmalımescittendir kafakâğıdım
Nil Lokantası’nda yazıldım okula
On masalı birinci sınıfım
Orospulardı ilk karnemi ıslatanlar
Viyana Lokantası’ndan aldım diplomamı
Alt katında Edith’in piyanosu
Vals bastılar tuz yerine yarama

Ceplerimde hep anason kokulu anılar

Tatlı, insana tazelik veren bir sabah rüzgârı yoktu o gün Madam Edith’in evinin dört duvarı arasında. Ama sürekli yaşanan, koşan, koşuşturulan, ağlatan ve ağlanılan bir şeyler vardı. Bir de Liszt’in bir resmi – üst dudağı, eski öğrencisinin yeteneğini yemek müzikleriyle harcamasından ötürü buruk, alt dudağı ise var git, yaşa bütün önünden kaçamadıklarımızı dercesine sıcak, yüreklendirici.

"Babamı gördünüz mü, Edith Teyze?"

(Anneme şöyle bir bakıyor.)

"Gelecek yavrum, ama işi çok..."

Aslında Madam Edith’i ziyaretimizin tek nedeni babamı aramak değil. Birikmiş kira borcumuz. Ama para doğrudan istenemiyor.

(Annem) "Görürseniz söyler misiniz, kira için biraz..."

Madam Edith, hızlı düşünüyor.

"Bakın, ben bir şeyler vereyim, akşam ya da en geç yarın onu gördüğümde alırım..."

"Fakat..."

"Ne fark eder ki?"

Evet, etmeyebilir, Edith Teyze.

Acaba sonradan ben, yaşamım boyunca paradan nefret etmeyi sizin o ölçüsüz zenginlikteki yüreğinizden mi öğrenmiş oldum? Paranın değerini hiç bilmemeyi bana o sabah siz mi öğretmiştiniz? Siz, yani belki kendi bakkal borçlarınızı bütünüyle temizlemeden bize kira parası veren insan, her şeyi sizden mi öğrendim?

Para borcundan değil, insanlık ve sevgi borcundan, öyle borçları ödeyememekten korkmak – bunu da siz mi öğretmiştiniz bana?

Madam Edith ile kocasını evimizde de ağırlamış olduğumuzu anımsıyorum.

Annemle babam, onları bir akşam yemeğine çağırmışlardı.

İçki içileceği bilindiğinden ve konuklar Asmalımescitli olduklarından, annem memnun muydu böyle bir davetten, bilemiyorum.

Ama birileri ona: "Bari evde içmesini sağla da, ayağını dışardan kessin!" demişlerdi.

Oysa babamın istediği içmek değil, yaşamaktı.

Madam Edith biliyordu.

Böyle bir evliliğin kurtarılamayacağını hep bilmişti.

Ne var ki anneme söyleyemezdi.

Kimsenin umudunu kıramazdı.

İç dünyasında bütün umutlara, yaşamanın ve ölmenin her türlüsüne yer vardı. Koskoca bir imparatorluğun tüm çöküş hüzünlerini yüklenip Pera'ya sığınmıştı.

Hayır, kolumu şu anda bırakma.

Bana var gücünle sarıl.

Düşebilirim.

Çıldırabilirim.

Ölebilirim de.

Bırakma beni!

Evet, nerede kalmıştık... Şu babamın sağ yanında oturan kadın, buralarda Madam Mimi diye bilinir. Sanırım asıl adı Maria'ydı ve Avusturyalıydı. Ama bir Türkle evliydi. Babamın son metreslerindendi. Yalnız Frau Gerda'dan önce mi, sonra mı, şimdi bilemiyorum. Frau Gerda, Almandı. Onunla bir kez karşılaştım, ama hiç tanışmadım. Madam Mimi'yle ise tanıştık. Hatta birkaç kez evlerine de gittim. Madam Mimi'nin kocası, cumhuriyetin ilk yıllarının ünlü bir politikacısının oğluydu. Fakat bu politikacının namuslu olmak gibi bir zaafının bulunması nedeniyle, oğluna adından başka bir şey kalmamıştı. Oğulun yalnız adıyla yetinmekte direnmesi üzerine de evin geçimini Madam Mimi, eve erkek pansiyonerler alarak üstlenmişti. Son pansiyonerlerden olan babam, ortaya kendine özgü bir ittihatçı-cumhuriyetçi sentezinin çıkmış olmasından ötürü, eve sanki daha farklı ve düzeyli bir hava getirmişti.

O eve neden mi gittim?

Babamdan para almak için.

Aylık geçim paramızı almak için giderdim.

Yakalayabildiğim zamanlar.

Bana bunu öğretmişlerdi.

Annem, evlendikleri zaman öğretmenmiş. Çalışmayı hemen bırakmamış. İzmir'deymişler. Ama sonra hem ben doğmuşum, hem de babam, İstanbul'da daha iyi bir iş bulmuş. Annem de daha tayini çıkmadan onunla birlikte İstanbul'a gidince, mesleğinden itifa etmiş sayılmış.

Anneme göre, bu yüzden babam eve bakmak zorundaydı.

Ben de babamı eve bakması için zorlamak zorundaydım.

Yoksa annem, 'kendi başının çaresine bakardı', ve ben de 'babam gibi birinin' yanında kalırdım.

Babam gibi biriyle kalmak, neden bu kadar korkunçtu?

Bunu öğretmemişlerdi.

Ama ondan nasıl para koparmam gerektiğini öğretmişlerdi.

Bu yüzden, her ay başında ya da sonunda babamla aramızda bir yarışma olurdu.

O, eve para vermeyi pek istemezdi.

Aylık aldığında, benim en tahmin edemeyeceğim saatlerde çalıştığı yerden kaçardı.

Annemin, annemin ailesinin ve arkadaşlarının kurgularına bakılırsa, babam, beni istemediği, evladına bakmadığı için vicdansızdı.

Bunun doğru olmadığını yıllar sonra anlayacaktım.

Avusturya Lisesi'ne gidiyordum.

Yeni bir ders yılının başıydı.

Babam, hiç beklemediğim bir anda: "Defter kalem ihtiyacın kaldı mı?" diye sormuştu.

Evde değildik.

Yalnızdık.

"İki kalın, bir de ince defter gerekli," demiştim.

Günlerden Perşembeydi.

O gece babam eve gelmedi. Hafta sonunu da dışarıda geçirdi.

Yine 'eve' para vermemişti.

Pazartesi sabahı, benim gibi Moda'da oturan iki arkadaşımla birlikte okula gidiyorduk.

Köprüde vapurdan çıkmış, Bankalar Caddesi’ne doğru yürüyorduk. Ansızın yokuşun başında babamı gördüm.

Saat sabahın sekiziydi.

Babam hâlâ müthiş içki kokuyordu. Üstü başı perişandı.

Elindeki paketi uzattı.

"İki kalın, bir de inceydi, değil mi?" diye sordu.

Bu soruyu Türkçe değil, fakat Almanca sormuştu.

"Zwei Dicke und einen Dünnen, nicht wahr?"

Almanca konuşmaya, yanımda arkadaşlarımın bulunduğunu görünce karar vermiş olmalıydı.

İçkiliydi, ama nasıl göründüğünün de bilincindeydi. Ve arkadaşlarımın yanında babamın bu hali yüzünden küçük düşmemi, nefis bir Almanca konuşarak engellemek istemişti.

Gittiğimiz okulda bize öğretilmekte olan dili ana dili gibi konuşan bir babamın olduğunu görmelerini istemişti.

Hayır, babamın istemediği ben değildim.

O, benden bir şey esirgemek istiyor falan da değildi.

O, ‘o evi’ istemiyordu. Parasını o ev için harcamayı anlamsız buluyordu.

Ama beni, havanın çok soğuk olduğu bir Pazartesi sabahı, onca erken bir saatte, deftersiz kalmayayım diye, o kaç geceden kalma haliyle insanlara görünmeyi göze alacak kadar çok sevmişti.

Babam o sabah sevgisini bana hiç beklemediğim bir anda getirmişti.

Düşünüyorum da, sonradan, onsuz geçen yıllar boyunca, ben de sevgilerimi hiç bol keseden saçıp ucuzlatmadım.

Hep kimileri artık hiç ışık yanmayacağını sandıklarında, onlara mum götürür gibi sevdim.

Boş ver.

Artık neredeyse bir sızı bile kalmadı içimde.

O yıllara ait çok büyük, sanki buzdağlarının içinden geçen bir boşluk var yalnızca, o kadar.

Bu boşluk, yüreğimden veya kafamdan hiç çıkmadı.

Zaman oluyor, hâlâ çok üşüyorum.

Sadece insan sıcaklığıyla geçen bir üşüme.

Bir bedene, kimin olursa olsun, yeter ki sıcak, yeter ki beni bir sabaha daha çıkarabilecek bir bedene yakın olabildiğimde.

Neden sen, neden bütün ötekiler, senden öncekiler ve sonra gelecekler, neden, anladın mı şimdi?

Neden ne pahasına olursa olsun, anladın mı?

Madam Edith'i ne zaman 'bir daha hiç görmedim', şimdi anımsamıyorum. Yaşamımda geç kalmış, ama dinlemeye doyamadığım bir masal gibiydi.

Masada sana tanıtmadığım son kişi, üçüncü kadın. Hani şu gözlüklü olanı.

Onun adı da Madam Josefin diye bilinirdi. Buraya yıllar önce yerleşmiş. Asmalımescit'teki evinin birkaç odasını pansiyon verirdi. Babamı sanatoryuma oradan kaldırmışlar.

Ben o evi, babamın ölümünden iki, üç hafta sonra gördüm. Madam Josefin beni telefonla arayarak kendisinde babamın birkaç parça eşyası olduğunu, istersem uğrayıp alabileceğimi söylemişti.

Oturduğu daire, apartmanın en üst katındaydı. Bir sürü de kedisi vardı. Babamdan kalanları, yine babama ait küçük bir el çantasına yerleştirmişti. "Yalnız bir tırnak makasım vardı," demişti, "sanatoryuma giderken babanıza vermiştim. Orada kalanları size gönderdiklerinde bir bakar mısınız? Benim tırnaklarıma çok uygun geliyordu da... Yoksa kıymetli bir şey olduğu için değil..."

Hastaneden gönderilenler arasında tırnak makasını bulamadım.

Çıkalım buradan.

Geçti gitti işte. Hepsi geçip gitti.

Bunların hepsi, bir resmin parçaları gibi.

Resmin aslını bilen kalmadığından, parçalar da hiç birleştirilemeyecek.

YAZILAMAYAN BİR ÖYKÜNÜN SERÜVENİ

"Bir gün, ilk karşılaştığımızda benim olduğum yaşta, bana dönmek isteyeceksin; yüzünde solmuş kaç sabahın birikintileriyle, yorgun olmaktan çok aşınmış; ve yanlış çıkarttığın bütün günahların özlemiyle..."

M. ile yaşananları ve yaşanamayanları yazma konusunda bir takım iç engellerle karşılaşmamı hiç yadırgamadım. Hatta yadırgamak bir yana, bunu çok doğal bulduğum zamanlar da oldu.

Yazamamanın bir soruna dönüşmesine ise çok yakın çevremdeki birkaç kişi yol açtı.

Belki başlarda sorun bile denemezdi. Zaman zaman uç veren küçük bir tedirginlikti, o kadar. Ama sonradan, sözünü ettiğim o birkaç kişi tarafından üzerimde neredeyse bir baskı kuruldu.

Bana en çok sorulan, M. ile yaşadıklarıma oranla çok daha sığ ve yoğunluk düzeyi düşük ilişkileri daha önce öyküleştirmeyi başarmış oluşuma karşın, bu ilişkiyi ve beraberinde getirdiklerini bir türlü kaleme alamayışımın nedeniydi.

İstediğim gibi toparlayamadığımı söylediğimde, hep derede boğulmuş olmakla suçlandım. Ve sürüp giden bu suçlama yüzünden, sonunda ben de kendimden kuşkulanmaya, yazma bağlamında kendime hep duymuş olduğum güveni bir anlamda yitirmeye başladım.

Bu duygu, kendime kaçınılmaz olarak yönelttiğim birkaç soruyu da beraberinde getirdi.

Yazamayışın nedeni, M. ile yaşananları daha öncekilere oranla sıradışı saymam ve yazma becerimin böyle bir yoğunluk düzeyi karşısında yetersiz kalması olabilir miydi?

Ya da bir korku mu söz konusuydu? Böylesine yoğun bir yaşanmışlığı yazılı sözcüklerin kalıbına dökme eyleminin hem yaşananlar, hem de benim açımdan tüketici olabileceği korkusu?

Bu kez yazamıyordum, ve benim için –en azından şimdilik– tek gerçek, buydu.

Kaç kez yazmaya koyulmuş, ama bir noktaya gelip tıkanmıştım. Bildiğim –en azından bildiğimi sandığım– bir başka şey de, tıkanıklığımın bir üslup sıkıntısından kaynaklanmadığıydı. Yani kafamda yazacağım her şeyi netleştirmiş olup, şimdi bunlar için nasıl bir üslubun uygun düşeceğini düşünmüyordum.

Gerçek yaşantılardan kurguya uzanan yolda tökezlemekteydim. Ya da belki şöyle denebilir: Bu kez yaşantıları ne zaman bir bütünde, belli bir kompozisyonun çatısı altında birleştirmeye kalkışsam, sanki her birinin sesi kendi başına bütünün sesini bastırıyordu. Böylece de ortaya notalarından her biri bağımsızlığını ilân etmiş, darmadağınık bir beste çıkıyordu. Bu durumda, yani daha bir kurguya varamamışken, üslup kaygıları yüzünden yoluma devam edemediğim elbet söylenemezdi.

Oysa işe her zamanki gibi başlamıştım. Bu kez de elimin altında bir sürü not vardı. Kimi günce kayıtlarını andırır biçimde tarihli, kimi tarihsiz, bazen kendimle, bazen bir sen'le konuşurcasına kaleme alınmış bir sürü not. Ve bu kez de yapmam gereken, bütün bu yazılı parçaları, belleğimde yazılı olanları da ekleyerek, bir kurgunun çatısı altında bütüne dönüştürmekti.

Ama olmuyordu işte! En sıradan yaşantılar bile kurguya götürülemiyordu.

Örneğin M.'yi ilk görüşümle ilgili şöyle bir not vardı: "*19 Temmuz. Öğle sıralarında markette tuhaf bir karşılaşma.*

Şarküteri bölümünün önünde durmuş, hafiften meydan okurcasına çevresine bakınıyordu. Bu arada markette çalışan kadınlardan birine çok tatlı bir gülümsemeyle selam verdi. Demek ki oraya sık geliyor. Karşılaşmamış oluşumuza şaşırdım. Gördükten sonra hemen unutabileceğim bir yüz değil. Sırtında pastel alacası bir gömlek. Blucini dizlerinin hemen altından kesilmiş. Ayağında sandaletler. Çorap giymemiş. Bacaklarının dizlerinden ayak bileklerine kadarki çıplak kısmında, kılların üstünde irili ufaklı birkaç boya lekesi var. Kasları belirgin olan, güçlü bacaklar. Aynı lekelerden çıplak kollarında da vardı. Başında ters giyilmiş bir keten kasket. Altından uzunca kıvırcık saçları çıkmış. Sırtında epey yıpranmış, doluca bir sırt çantası. Bulunduğum yana doğru baktığında ilk kez göz göze geldik. Çok kısa bir süre. Ona bakmıyormuş gibi, gözlerimi raflara çevirdim. Biraz ilerledim. Aramıza diyet besinlerin sergilendiği raflar girdi. Önümde tekerlekli alışveriş sepetini sürerek biraz ilerden dönüş yaptım. Ona bu kez arkadan yaklaşacağımı tahmin ettiğim bir noktadan. Ama aradan geçen birkaç saniye içersinde o da bulunduğu yerde bir dönüş yapmıştı. Şimdi arkası marketin içine, yüzü de yarı raflara, yarı benim yaklaşmakta olduğum yöne dönüktü. Neyse ki başı önüne eğikti. Deri bir bozuk para çantasının içindeki paraları saymakla meşguldü. Kendi alışverişimi bitirmiş olduğumdan, ayaklarım geri geri giderek kasaya doğru ilerledim. Kasadaki kızın fiş vermesini beklerken ve aldıklarımı poşetlere yerleştirirken, bir kez daha bulunduğu yöne baktım. Yukarıdaki raflarda bir şeyler arıyordu. Başını iyice havaya kaldırmıştı."

M. ile karşılaşmamı anlatan bu satırları o gün eve döner dönmez, daha aldıklarımı yerleştirmeden oturup yazmıştım. Sonradan her ayrıntısını anımsamak isteyeceğim bir karşılaşma olduğundan neredeyse emindim. Ve günün birinde, sıra yazmaya geldiğinde, bu başlangıç sahnesine özel bir önem vereceğimi de biliyordum.

İlk karşılaşmaya ilişkin notumda bu açılardan herhangi bir eksiklik yoktu. Güçlük, kendini bu nottan yola çıkarak kurguya varmak istediğimde belli etti.

Güçlük, daha önce yazdığım öykülerle karşılaştırıldığında, bu kez kullanmak istediğim zaman kipinin farklılığından kaynaklanıyor olabilirdi.

Öncekilerin hemen hepsinde ya daha en baştan açıkça geçmiş zaman kipini kullanmıştım, ya da bunu geriye dönüşlerden yararlanarak yapmıştım. "*Onu bir daha hiç görmedim./ Tren yeni kalkmıştı, ve her dönüşteki gibi, biraz kestiriyordum. / Çok uzun zaman önce günce tutardım...*" ya da bir başka örnek: "*Evet, sevgili Claudia, yanına uzanmamı istediğin geceden bu yana tam on sekiz yıl geçmiş...*" Hep varılan bir noktadan geriye doğru bir anımsama. Sonradan nelerin yaşandığının bilinerek başa dönüldüğünün okura algılatılması.

Oysa M.'nin öyküsünü böyle yazmak istemiyordum.

Beni hep şimdiki zamanı kullanmaya iten bir şey vardı.

Daha önce yazdığım öykülerin doğrultusunda gitseydim, biraz yukarda sözünü ettiğim günce notunda anlatılan ilk karşılaşmayı aşağı yukarı: "*M. ile ilk karşılaşmamız, aslında tuhaf bir karşılaşmaydı. Öğlen saatlerinde markete gitmiştim. O, şarküteri bölümünün önünde durmuş, çevresine bakınıyordu...*" diye başlatır, o bölümün sonunu da belki: "*Bu ilk karşılaşmada neler hissetmiş olduğumu şimdi tam olarak anımsayamıyorum...*" cümlesiyle bağlardım.

Ama kullanmak istediğim anlatım, bu değildi.

M. ile yaşananların öyküsünde hep geçmiş zaman kipini kullanmak, varılmış bir noktadan –bir tür anımsama eylemiyle– sürekli geriye doğru anlatmak, sanki hem anlatmak istemek, hem de anlatmaktan biraz kaçmak

demekti. Bu da sanırım geçmiş zamanla karşılaştırıldığında, şimdiki zaman kipinin bir tür acımasızlığından kaynaklanıyordu.

Anlatıda şimdiki zaman kipi, bir tiyatro oyununun temsili gibidir. Temsil diyorum, zira oyun sadece okunduğunda, bu özellik gözden kaçabilir. Tiyatroda şimdiki zamanın mutlak anlamdaki egemenliği, en açık biçimde sahneleme sırasında ortaya çıkar. Olaylar ne zaman geçmiş olursa olsun, olay örgüsünde ne kadar geriye ya da ileriye atıf yapılırsa yapılsın, her perdenin tek bir zamanı vardır: Şimdiki zaman. Bu özellik göz önünde tutulduğunda, belki de zamanın bulunuşundan günümüze kadar geçerliliğini korumuş olan o geçmiş zaman –şimdiki zaman–gelecek zaman bölümlemesinin tiyatroda kesinlikle ortadan kalktığı ve her şeyin kaçınılmaz bir biçimde tiyatronun *kendi* şimdiki zamanında geçtiği, böyle bir zamanın içine kısılıp kaldığı bile söylenebilir. Bu, örneğin birinci perdenin 'bir zamanlar...' söylemiyle belli bir geçmişe atıfta bulunarak sona ermesi ve ikinci perdenin o 'bir zamanlar...'ı konu alması halinde de böyledir, çünkü ilk perdenin bizi götürdüğü geçmiş, ikinci perdede yine de tiyatronun şimdiki zamanında sergilenen bir geçmiş olur. Bir gösterim sanatı olarak tiyatro, sahnede her zamanı ancak şimdiki zamanda gösterebilme olanağına sahiptir. Eğer sahnedeki bir vazonun öyküsü anlatılıyorsa, sözcükler aracılığıyla geçmişine atıfta bulunulan vazo, o anda sahnede nasıl görünüyorsa, yine de öyle kalmakta direnecektir. Ya da diyelim oyunun kahramanlarından biri bir an için anlatıcı olarak sahnenin önüne ilerlese ve izleyicilere: 'Ben, şimdi Otuz Yıl Savaşları döneminde yaşıyorum...' tarzında bir açıklamada bulunsa, bu açıklama onu birkaç yüzyıl öncesine değil, fakat sahnedeki şimdiki zaman çerçevesinde yer alacak bir Otuz Yıl Savaşları'na götürecektir.

Şimdiki zamanı *seçmeme* diye bir özgürlük, tiyatroda yoktur. Bu özgürlük, ancak roman ya da öykü gibi anlatılarda vardır. Ama o anlatılarda şimdiki zamanı *seçme* özgürlüğü de vardır, ve böyle bir seçim yapıldığı andan başlayarak yazar, kendini –tıpkı benim de M.'nin öyküsünü yazmaya koyulduğumda bulduğum gibi– belki de önceden aklının ucundan bile geçirmediği kısıtlamaların içinde bulur.

Bunlara örnek vermezden önce, kendime sorduğum bir sorunun yanıtını aramak gerekiyor.

Şimdiki zamanı, neden seçmiştim?

Bunun temel nedeni, yazınsal kurgu boyunca konuyu, deyiş yerindeyse, en küçük parçalarına ayırmak ve hiçbir parçacığı da dışlamayı istememek diye özetlenebilir. Ya da bu geri plana atılıp, bir başka nedene öncelik tanınabilir, ve şimdiki zamanı seçmenin olay örgüsüne yazınsal güncellik denilebilecek bir tür güncelliği kazandırma isteğinden kaynaklandığı söylenebilir.

Hangi yanıt benimsenirse benimsensin, neyi ne kadar, hangi açıklıkla yazacağıma iyice karar vermeden şimdiki zamanı seçmem, sakat bir tutumdu.

Bunun işaretleriyle daha M. ile ilk karşılaşmama ilişkin notu şimdiki zaman kipiyle kurgulamaya başladığımda karşılaşmıştım: "*Öğle sıralarında markette tuhaf bir karşılaşma. Şarküteri bölümünün önünde durmuş, çevresine bakınıyor. Bu arada markette çalışan kadınlardan birine çok tatlı bir gülümsemeyle selam veriyor. Demek ki sık geldiği bir yer. Karşılaşmamış oluşumuza şaşırıyorum. Gördükten sonra hemen unutabileceğim bir yüz değil...*"

Buraya kadar her şey iyiydi.

Ama –öyküde sonuna kadar şimdiki zaman kullanılacaksa eğer, üstelik öyle yapmaya da karar vermiştim– büyük

eksikler vardı. Bunlar, karşılaşmamız ve onu ilk görüşüm bağlamında yalnızca yukarıdaki satırlarla yetindiğim takdirde, sonradan giderilemeyecek eksikliklerdi. Geçmiş zaman kipini kullansaydım, eksik kalanları, yani açıkçası, kendime sakladıklarımı, yaşadıklarımı konu alan bir öykü yazmaya karar vermeme karşın, söylemek yürekliliğini gösteremediklerimi, aradan zaman geçtiği bahanesiyle "...şimdi anımsayamıyorum," diye geçiştirebilirdim. "*İlk karşılaşmamızda M., bana neden o denli çarpıcı gelmişti? Bunu şimdi anımsayamıyorum. Belki de sanatçı olduğunu daha o anda sezmiştim...Bunu o sırada elbet bilemezdim, ama dediğim gibi, büyük bir olasılıkla sezmiştim...*" Şu anda, geçmiş zaman kipinin yardımıyla bile bana pek inandırıcı gelmese de, böyle bir metin yazılabilir, dahası belki kimi okurlara inandırıcı da gelebilirdi. Çünkü –yine geçmiş zaman kipi kullanıldığı varsayımıyla söylüyorum– M.'nin gerçekten bir sanatçı, bir ressam olduğunu *sonradan* öğrenmiş olacaktım ve bu olgu ile ilk karşılaşma sırasındaki *sezgilerim* arasında –sözde!– bir bağlantı kurabilecektim. Ayrıca, yine geçmiş zaman kipini kullanmanın sağladığı bir kaçamak yoluyla, en sonunda, öyküde anlatılanların bütünü için geçerli olmak üzere, aradan gerçekten çok zaman geçtiğini, o nedenle bütün olup bitenleri anımsamanın artık beklenemeyeceğini belirten bir cümleye de yer verilebilirdi. Böylece insan belleğinin unutkanlığına bir atıfta bulunulmuş olur, okur da bu pek doğal 'insan hali'ni bir yazarın da yaşamış olmasını herhangi bir biçimde yadırgamazdı.

İyi güzel de, bütün bunlar, yukarıda birkaç kez belirttiğim gibi, ancak öykünün geçmiş zaman kipinde yazılmış olması durumunda geçerliydi. Benim seçtiğim ise, şimdiki zamandı. Üstelik birinci tekil kişinin ağzından anlatıyordum. Yaşama *eylemi* ile yaşananları *anımsama* arasında bir seçim yapmış, öyküde de *yaşamayı* seçmiştim. Gerçekten yaşanmış olanlar ile aramda kurguda olsun bir uzaklık bırakmayı göze alamamıştım. Üstelik böyle bir seçimin, yaşadığının ahlakını

savunma gereğini de beraberinde getireceğini düşünmemiştim.

Oysa ilk göze almam ve düşünmem gerekenler, bunlardı.

"*Orada, daha ilk gördüğüm anda ona dokunmak istiyorum. Onun bana dokunmasını istiyorum. Raflar arasındaki dar yoldan geçerken hafiften çarpışmamızı, bu çarpışma üzerine biraz şaşkınlıkla başını kaldırmasını, sonra da bakışlarında, nice zamandır beklenen bir buluşma gerçekleşmişçesine, bir sevinç ışığının parlamasını istiyorum...*"

Hayır. Bunları yazmamıştım.

Bu satırlar, eksikti.

M. ile ilk karşılaşmamızda duyduklarımı savunamamıştım. Sonradan, yanılmıyorsam bir hafta kadar sonra, tanışmamıza, sonraki birkaç ay boyunca çok şeyler yaşamamıza karşın, savunamamıştım.

Günlerde ve gecelerde her şeyi sınır tanımaksızın yaşarken, bir öykünün kurgusunda bütün yapabildiğim, acınası sınır çizgileri üzerinde yoğunlaşmak olmuştu.

Şu sorulabilir: Şimdiki zaman kipi kullandığım için, her şeyi yazmak zorunda mıydım? Edebiyatta böyle bir zorunluluktan söz edilebilir mi?

Şimdi o günleri düşünürken, belki de diyorum, en büyük ahlaksızlığım, M.'ye yönelik tutkularım için sanatı bir kılıf, bir perde diye kullanmam olmuştur.

Hem sanat, hem de yaşadıklarımız adına bir ahlaksızlık.

"*Ressamdı... sonradan öğrenmiştim ama bu, elbette her şeyi açıklıyordu. Daha ilk karşılaşmamızda onu neden ölesiye çekici bulduğumu, vücudunun görünen kısımlarındaki ve giysilerindeki boya lekelerinden neden*

etkilendiğimi, bakışları bana yöneldiğinde ve ben ona baktığımda, bunun neden yalnızca rastlantı diye nitelendirilemeyeceğini... evet, hepsini açıklıyordu..."

Hayır, aslında hiçbir şeyi açıklamıyordu.

Yani M.'nin ressamlığı, ilk karşılaşma sahnemize ait hiçbir şeyi açıklamıyordu.

Yalan söylenmişti.

Sahnenin şimdiki zamanında, apaçık ortada olanlar yokmuş, onların yerine başka şeyler varmış gibi gösterilmişti.

Buna yanılsama değil, fakat ancak yalan denilebilirdi.

M. de, öyküme ait ilk notları okuduktan sonra öyle demişti. Elinde kâğıtlar, pencerenin önüne gitmiş, bir süre karşıdaki damları seyrettikten sonra hızla odaya geri dönmüş, öfkenin ve düş kırıklığının bulandırdığı gözlerini bana dikerek, kupkuru, sesinde o zamana kadar hiç rastlamadığım bir tonla konuşmuştu.

"Yani sen, bütün yaşadıklarımızı kendi dünyanda bu yalanların üstüne mi inşa etmiştin?"

"Ama o okuduğun yalnızca bir öykü taslağı..."

"Yaşadıklarımızın öyküsü olduğunu söyleyen sen değil misin?"

"Evet..."

"O halde?"

"Sanat, edebiyat, bunlar kurgu değil midir? Sen ressamsın, bunu çok iyi bilmen gerekir! Ben de bu öyküde yaşadıklarımızı kurgulamaya çalıştım."

"Sen kurgu yapmamışsın, kendine yalan söylemişsin! Bu, aynı şey değil! Bana gelince, resimlerimde kesinlikle böyle yapmıyorum! Gördüğüm dünyayı, olanı ve olmasını istediklerimi fırçamla, çizgilerimle elbette kendime göre kurguluyorum. Olandan yola çıkarak olmasını istediğimi tasarımlıyorum. Yaşadıklarımdan yaşamak istediklerime doğru yol alıyorum. Yaşamak isteyip de yaşayamadıklarımı tuvalimde düşlüyorum. Ama hiçbir zaman, anlıyor musun, hiçbir zaman senin şimdi, yazmakta olduğun bu öyküde yaptığın gibi, sanatımı gerçeklerimin yalanına dönüştürmüyorum..."

Son bir kaçış yolu deniyorum.

"İyi de, senin söylediklerini duyan, yaşamın gerçekliği ile sanatın gerçekliğinin bire bir örtüşmek zorunda olduğunu sanır. Oysa hiç de böyle değil!"

"Öykündeki ressam, tam ben olmayabilirim. Sen de tam sen olmayabilirsin. Yaşananlar da kurguya dönüşünce farklılıklar sergileyebilir. Ama senin bu öyküde, en azından bana okuttuğun taslakta yaptığın bu değil. Sen, yaşadıklarından, yaşadıklarımızdan, onları öyle yaşamış oluşumuzdan ötürü kendinden neredeyse özür diliyorsun! Üstelik bir pişmanlığı açıkça dile getirseydin, belki de bunca zedelenmezdim. Fakat sen bu yürekliliği de gösterememişsin. Bunca zamandır ikimiz için de değerli olduğuna inandığım ne varsa, hepsi için onlar öyle değildi de şöyleydi, gibi bir söylem kullanmışsın. Öykün, bittiğinde bir öykü olarak çok güzel olabilir. Kimilerince usta işi diye nitelendirilebilir. Ama bütün bunlar, o öykünün temelinin yalanlarla atıldığı gerçeğini değiştiremez. Kendine söylediğin yalanlar! Bana söylediğin yalanlar!"

"Ben sana hiç yalan söylemedim!"

"Söylemişsin işte! Şu anda da söylüyorsun! Öykünün şimdiki zamanında bile söylemektesin!"

"Kanıtla!"

"Hemen! Üstelik de yazılı yapacağım bunu! Senin yazdıklarına dayanarak!"

Elindeki kâğıtları karıştırıyor. Aradığı sayfaları bulması biraz zaman alıyor. Hiç kıpırdamadan bekliyorum. İdam kararının yüzüme okunmasını bekler gibi bekliyorum.

Buluyor.

"İşte! Öykünde M.'nin ressam olduğunu öğrenmenden sonraki bölüm. Dinle, hem de çok iyi dinle! '*...Sonunda ressam olduğunu söylüyor. Şimdi her şey bir anda yerine oturuyor. Başlangıçtaki soru işaretleri yitip gidiyor. Bir marketteki sıradan bir karşılaşmanın ardından çok çabuk gelenleri, bu atölyeye ve uzanan yolu, her şey için çok acele edişimizi, azılı iki zaman kaçakçısı gibi birbirimizin kollarına atılışımızı... evet, şimdi her şey yerine oturuyor...*' Anladın mı şimdi? Anlıyor musun bütün yaşadıklarımızı nasıl bir yalan uçurumuna attığını?"

"Ama..."

"Sus! Bu yazdıklarının ardından, bir de sözlü yalanlarla daha fazla küçültme kendini! Bir marketteki sıradan bir karşılaşma, öyle mi? Yaşamın boyunca kaç sıradan karşılaşmada öyle bir vurgun yedin? Kaç sıradan karşılaşmanın peşine hiçbir şeyi sorgulamadan takılıp gidebildin? Azılı zaman kaçakçısı olmaya bugüne kadar kaç kez cesaret edebildin? Ressam olduğumu söylemişim, ve bu her şeyin yerine oturmasını sağlamış, öyle mi? Yani ilk kez o zaman! Peki ya o zamana kadar yaşadıklarımız?"

"Onları yadsımıyorum..."

"Hayır, yadsımıyorsun, ama satıyorsun, düşünülebilecek en utanılası bir biçimde bir çoğunluğa feda ediyorsun! Buraya, bu odaya ilk geldiğimiz, ilk seviştiğimiz gece, biliyor muydun

ne olduğumu? Dahası buraya gelmezden önce, o sıradan diye nitelendirdiğin karşılaşmada, gördüğün ben değil de bir boyacı olsaydı, ya da ne bileyim, kaldığı odanın badanasını kendi yapan herhangi biri, ama benim görünüşümü taşıyan biri, o zaman yemeyecek miydin o vurgunu?"

"Bunca varsayım, kehanete girer!"

"Hayır, olsa olsa bilgeliğe, en büyük bilgelik olan kendini yadsımamaya, kendinden korkmamaya girer! Neyin özrüydü sence benim ressamlığım? Bana armağan ettiğin ilk kitabın içine yazdıklarını anımsa! '*Seni herhalde yaşamak kadar seviyorum, ya da yaşamayı ancak senmişçesine sevebilirim...*' Bu mu senin yaşamak dediğin? Önce yaşamak, ama hemen ardından özrünü aramak! Oysa o ilk gece, ne kadar farklıydı konuşman! Kaçıncı sevişmemizden sonraydı, bilemiyorum, ama sırtüstü uzanmıştım. Bir elimi başımın altına koymuştum. Ötekini sen tutuyordun. Parmaklarımı, sayarcasına, teker teker tutup bırakıyordun. Kimi zaman geri çekilip dirseğine dayanıyor, bana uzun uzun bakıyordun. Sonra usulcacık dudaklarını bütün bedenimde gezdirmeye başlıyordun. Uyandırmak istemiyormuşçasına, yüzeyi dümdüz bir günbatımı denizinde en sakin kulaçları atar gibi, ama bir an sonra ne beklenmedik ten fırtınalarının içine düşebileceğinin de bilincinde olarak. O gece korkmuyordun. Hiçbir şeyi olduğundan farklı göstermek peşinde değildin. Çıkartacak herhangi bir günahın yoktu. Ansızın: 'Yaşamımda ilk kez bir heykeltıraş olamadığım için pişmanlık duyuyorum!' demiştin, 'oysa senli ve sensiz, bütün zamanlar için en soylu mermerlerden bir sen yaratmak isterdim. Bu bedeni, bu yüzü sonsuzluğa taşıyabilmeyi isterdim. Hep şimdi bulunduğumuz yaşta, hep bu anda kalabilmek için...' Evet, sen! Bunları söylemiş olan sen! Biliyor musun, bir yangındın benim için! Ne var ki bu yangının ateşini bir mum alevi kadar bile koruyamadın! Tutkularını kendine karşı olsun tanımlamaktan korktun! Gün

gelir, satırlarını okuyanlar beni senden sorabilirler diye korktun! Ellerindi benden yeni bir ülke yaratan, demiştin. Gel gör ki o eller, senin için düzmece adlarla, sanki birer suçlu gibi, yüzler saklanmaya çalışılarak girilen otellerden farksızmış! Yazık!"

M.'nin şimdiki zaman kipini kullanarak yazmaya çalıştığım öyküsünü hiçbir zaman bitiremedim.

Onu bir daha hiç görmedim.

Nasıl da haklıydı!

Üstelik bunu çok sonra değil, hemen o gün anlamıştım.

Öyküye başlarken, aklımca o zamana kadar göstermediğim bir yüreklilik göstermiştim.

Doğrudan kendi yaşadıklarımı kurgulamak için, şimdiki zamanda karar kılmıştım.

Şimdiki zaman, herhangi bir 'şimdi anımsayamıyorum' söyleminin arkasına gizlenmemi olanaksız kılacaktı.

Bir anlamda, sanki yola arkamdaki köprüleri atarak çıkmıştım.

Gel gelelim unuttuğum bir nokta vardı.

Şimdiki zamanı seçecek kadar yürekliydim; ama yaşadıklarımı bir anlatı düzleminde olsun bütünüyle üstlenme dürüstlüğünden yoksundum.

Unutma bahanelerine uzanan yolları kendime kaparken, şimdiki zamanı yalanların temelinde kurgulayabileceğimi sanmıştım.

Oysa zaman kipleri, bu dürüstlük olmaksızın hiçbir şeyi kurtaramazdı.

Peki, o öykü yazılamadığına, bundan sonra da herhalde hiç yazılamayacağına göre, şimdi şu asalak satırları yazmamın bir anlamı var mı?

Var.

Çünkü martılar, her zaman omzumuza konmuyorlar.

Dillerinden de her zaman anlamıyoruz.

Alnımızı kavuran ateş nöbetlerini her zaman tuvallerdeki renklerle ya da soylu mermerlerin serinliğiyle geçiremiyoruz.

Çünkü her gecenin ortasında mavi denizlere açılamıyoruz.

Açıldığımız her denizde gönlümüzce vurgun yiyemiyoruz.

Titreyen deli bedenlerin vurgun haritasını çıkarabilen gece sıcağı parmakları da çoğu kez ilençli kıyılarda, ertelenmiş zamanların yalancı izdüşümlerinde yitiriyoruz...

GİRİTLİ DAYI'NIN SABAH ÇİÇEKLERİ

"*Sanat her zaman yalan söylemez mi zaten?*" diye sorar Kavafis. "*En çok yalan söylediği zaman, en yaratıcı olduğu zaman değil midir?*"

Kırda hiç yaşamadığı halde, kırları öven bir şiir yazdığı için sormuştur şair bu soruyu.

Belki de kendini eleştirmek için.

"*Bu dizelerimi kurduğumda sanat açısından içtenlikten yoksun muydum? Düşgücüm, sanki kırda yaşıyormuşçasına çalışmıyor muydu?*"

Neredeyse yaşamın bütününe de yöneltilebilecek bir soru.

Yani insan: "*Hangisi benim gerçek yaşamım? Düşlerimdeki mi, yoksa sabahla akşam arasına sıkışıp kalan zaman parçaları mı?*" diye sorup bir kuşku denizinde bocalamaya başladığında, buna bir başka soruyla yanıt getirebilir.

"*En yoğun düşlenen yaşam, en gerçek yaşam değil midir?*"

Ve böyle bir yanıt getirme isteğini bir tutkuya da dönüştürebilir.

Böyle bir tutkunun filizlenmesiyle birlikte varılan nokta, insanoğlunun şimdiye kadar hiç kitaplaşmamış, hiçbir kavmin asırlar dağarcığında yer kaplamamış söylenceleri, kendi özel tarihinin söylencelerini yaratmak için özlemini çektiği uçsuz bucaksız çayırlar, aynı zamanda kendi cennetinin çayırları olabilir.

O noktaya varmış bir insan, bir Anadolu kentinde, yeryüzü yaşamı çoktandır noktalanmış bir Giritli Dayı'nın, 'Adalı' diye çağırdığı yeğenine her sabah, o henüz uyurken getirip başucuna bıraktığı taze çiçeklerin öyküsünü, çekiciliği Gılgamış ile Enkidu'nun öyküsünden geri kalmayan bir

söylence gibi dinleyebilir. Adalı, Giritli Dayı'nın gözlerinin maviliğini anlatırken karşısındaki, o gözleri ansızın başkalarıyla, Kazancakis'in El Greco'ya Mektuplar'ında, Bizanslı bir mistikten yaptığı alıntıdaki gözlerle özdeşleştirebilir.

"*Gerçeği değiştiremeyiz, öyleyse gerçeğe bakan gözleri değiştirelim*," demiş olan o Bizanslı yeryüzü ermişini, insanlığını hiç yitirmemeyi başarmış adsız peygamberler arasına yerleştirebilir.

Böyle bir peygamberle karşılaşmak, onun izini bir yeryüzü akşamının ikili sofrasında Adalı'nın uzaklara kayıp giden bakışlarının dümen suyunda sürmek, insana kendine göre bir tarihin şiirini de yazdırabilir.

İyon Denizinin iki yakasında,
İlk bulduklarında insanoğlunun güzelliğini,
Venüsün mermer dişiliğinde,
Sen ve ben, oradaydık, hatırlıyor musun?
Adalar serpilmiş o denizde,
Bakışlarımızdan parmak uçlarımıza sızan
O hoyrat tutkuları,
Günbatımı sularının köpüklü söylencelerine
Karıştırıp içmiştik, kaynağını sormadan...

Giritli Dayı, Adalı'ya sabah çiçeklerini taşımayı son yeryüzü gününe kadar sürdürmüştür.

Adalı, Giritli Dayı'nın gözlerinin maviliğini hiç unutmayacaktır.

Alkole boğulmuş akşamların ardından, sabahın ilk saatlerinde birlikte –Giritli Dayı, toprağın gücüyle doksan

yaşını bile hiçe sayabilmiştir– tarlaya çıkışlarını da hiç unutmayacaktır. Onun gözünde bu Giritli, belki daha da uzaklardan, ta Olimpos’un doruklarından gelmedir.

...işte o günlerdeydi;
bırakıp Olimpos’u buralara geldik.
Derinliklerinde yitip gideceğimiz
Gözlerdi artık tapınaklarımız;
Sunaklarda genç bedenlerin ateşiyle yanacaktık.
Gıpta etmiştik insanların sevgilerine,
Kanı donduran tanrılığımızı
Çıplak doruklarda bıraktık.

Dekor, artık denizden çok uzakta kalan bir Anadolu kenti olabilir. Ama gece örtüsünü bir kez sermeye görsün; düşler, İzmir’in Karataş’ındaki sabahlara da kayabilir, ve Adalı, artık çiçekleri hiç unutulmayan bir limana yorgun teknesini sonsuza kadar kalmak üzere yanaştırmış Giritli Dayı’nın sevgisini, anasının sabahları ‘Aslanaçi!’ dedikten sonra yanağında gezdirdiği parmaklarında açan o sıcacık sevgiyle özdeşleştirebilir.

Adalı, Giritli Dayı’yı, her defasında bir başka Rambetiko’nun acılarına dalıp gidercesine, hep yaşayanlarla birlikte anar. Zaten cenazesine de gitmemiştir.

Sonradan mezarını görmüş olabilir.

Bu, ölümü düşünmekle sınırlı değildir.

Çünkü Adalı, Giritli Dayı’yı, üstelik çok eski bir şarkının köpük rengi ezgileriyle denizlere açılırcasına, ölümü unutarak da toprağa karıştırabilir:

Topraktan çıkarmışlardı ilk güzeli;

Ve onu gören doğa
Kavalların ezgilerinde,
Gergef ilmiklerinde,
Çanak çömleğin toprak boyalarında
Şahlanıvermişti tüm sevme gücüyle.

Adalı için Giritli Dayı, belki de yaşamında tanıdığı ilk filozoftur. Ona Akdeniz'i, Akdeniz ruhunu, o ruhla can bulmuş tüm uygarlıkların özünü, hiçbir ekleme ya da süsleme yapmaksızın, sadece kendi yaşama biçimiyle, sabah güneşinin ilk kızıllıklarını gözlerinde eritişiyle, içindeki sıcacık doğa sevgisine sanki zırh ettiği nasırlı ellerini toprağa daldırışıyla ona tanıtmış olan filozoftur.

Üstelik Giritli Dayı, onca insanın, onca halkın acılarını da gizlememiştir Adalı'sından. Anadolu'dan ve Olimpos'tan yola çıkıp bir yerlerde buluşanların sonraki ayrılıklarının acılı öykülerini anlatmaktan çekinmemiştir:

Ama karatöreler bulaştırdılar
Üstümüze sonraki yüzyıllarda;
Oysa sözde düşmanlıklarımız,
Başkalarının mitlerindeydi.
Kavalları da çabuk susturdular.
Şimdi mermer güzellerin yüzleri
Bile kasılmış acılardan,
İnsanların dünyasında, ve
Kutsal topraklarda Meryem
Unutmuş artık Golgotha'nın acılarını,
Pilatus'un diktirdiği çarmıhlardan bile
Bu kadar kan sızmadıydı diye yakınır olmuş.
Şimdi kapadık artık Olimpos'un

Ve Anadolu tanrılarının yollarını
Kendi ellerimizle, dönemeyiz.
Öyle kanattık ki insanlığımızı,
Tanrı olmaya yüzümüz kalmadı.

Ve günlerden bir gün Adalı, tam kendi söylencelerinin yollarına düşmüşken, bir başka dünyayla, "*İnsanoğlu adına layık her kişi kendi çarmıhını kaldırır ve kendi Golgotha'sına çıkar*," diyen Kazancakis'in dünyasıyla tanışacaktır.

Onun Zorba'sıyla Giritli Dayı, gencecik bir Adalı'nın gönül serüvenlerinin temel taşlarını oluşturacaklardır.

Ve belki de bu nedenle, yazma serüveni de Adalı için, neredeyse bir tür özgürlük savaşımı gibi, erken yıllarda başlayacaktır.

"*Yani ben. Güzellik için değil, kurtuluş için yazan...*" diyerek yola çıkacaktır, "*...dizelerle bir hayatı kuran ve sona erdiren...*"

Bu yol Adalı'yı, ruhu doğuştan şiirin kalıcı mayasıyla yoğrulmuş bütün ölümlüler gibi, yaşamla şiirin sınırlarının birbirine karıştığı noktalara sürükleyecektir, ve Adalı, belki en somut ten yaşantılarının en anlık mutluluklarını bile dizelerin evreninde sonsuz kılmanın yolunu arayacaktır. "*Ne farkı var, yatak odasından kopup sokağa düşen, yarısı kor, yarısı dokunsan yok bir rabıtanın yeni yazılmış bir şiirden?*" diye soracaktır. "*Ben, birlikte nefret etmek için değil, birlikte sevmek için geldim bu dünyaya*," diyen Antigone'nin seslenişini, kendi içindeki Tanrının sesine dönüştürecektir.

Ve nihayet, iş yazma eylemine vardığında ve 'yaratıcı Tanrı - yaratıcı insan' ikilemiyle karşılaştığında, yüreğinin derinliklerindeki Tanrı sevgisi Adalı'ya Kazancakis'in yolunu kapamayacaktır: "*Yaratıcı Tanrı ile yaratıcı insan arasındaki*

gerçek ve hayalin mücadelesi, bir an için yüreğimi sarhoş etmişti... herkes kendisiyle güreştiği düşmanın cüssesine bürünür; mahvolsam da Tanrıyla güreşmek hoşuma gidiyor. O, çamuru alıp dünyayı yarattı, ben kelimeleri; o, insanları gördüğümüz gibi yerde sürünür şekilde yaptı, ben hayal ve hava ile, rüyaların yaratıldığı malzemeyle daha ruhlu, zamana karşı daha dayanıklı insanlar yapacak, Tanrının insanlarının ölmesine karşılık benimkilerin yaşamasını sağlayacağım."

Ben, Adalı'yı Giritli Dayı'nın ölümünden epey sonra tanıdım.

Bir Anadolu kentinde, bir ırmağın kıyısına kurulmuş ikili akşamcı sofrasında karşı karşıya geçtiğimizde, Giritli Dayı'nın son çiçekleri de çoktan ufalanıp gitmişti. Ama söylencesi daha yeni başlıyordu ve artık Adalı'dan bana geçmekle, sonrasız varoluşa ilk adımlarını da atmıştı.

Bu söylencenin geleceği, belki Kavafis'in Mumlar'ı kadar parlaktı.

Geleceğin günleri uzanıyor önümüzde
yanan mumlardan oluşma bir sıra gibi –
altın renkli, sıcak, hayat dolu mumlar.

Belki zaman, bu söylenceye yeni boyutlar katacak.

Belki başka insanlar, hatta bizden çok sonrakiler, bu söylenceye başka dizeler ve başka kahramanlar da ekleyecekler.

Yine belki bir gün gelecek, Adalı'nın gerçekte kim olduğunu hiç kimse anımsamayacak.

Ama bu söylenceyi dinleyenler, aradan ne kadar zaman geçmiş olursa olsun, sabahları gözlerini yeni bir güne açtıklarında Giritli’nin onlar uyanmadan getirip bırakacağı çiçekleri hep yanlarında bulmak isteyecekler, ve yaşama gücü diye bir şey gerçekten varsa eğer, onun biraz da böyle söylenceleri yaratma ve sürdürme gücü olduğunu anlayacaklar.

Ve şarkılarına sevgi girdiği ölçüde hep biraz da bir Giritli Dayı ile onun Adalı’sının özlemini duyacaklar...

...VE O KENTLERİN FOTOĞRAFSIZ ZAMANLARI

"Bir kent, orada sevdiğiniz biri varsa, bir evrendir."

L. Durrell

"Tam otuz yıl geçmiş, öyle mi?"

Cem'in Maçka'daki evindeyiz. Ömer de var. Geç bir akşamüstünü paylaşıyoruz. Önü küçük bir bahçeye açılan bir giriş katı. Dışarısı arada sırada yağmakta henüz kararsız bir yaz yağmurunun abartılı şimşekleriyle aydınlanıyor.

"Öyle ya, yetmişli yılların sonuydu. Neredeyse otuz yıl, vay canına!"

Biraz şaşkınız.

Çünkü bu otuz yılın hepsini paylaşmadık. Biz, otuz yıl *önceki* kısa bir üçlü beraberlikten söz ediyoruz. Bu nedenle bu akşamki konuşmamızda arkada bıraktığımız zamanın önemi var.

Cem için ise kalan yıllarımız da önemli. Ağır bir kanser ameliyatı geçireli henüz iki ay olmuş. Bundan sonraki ilk beş yılı, tıp biliminin deyişiyle bir 'deneme süresi' olarak yaşayacak. O beş yıl içersinde hastalık tekrarlamadığı takdirde, 'kalan zamanından' söz ederken sınırlamalardan daha bir uzaklaşmış olmanın rahatlığını duyacak.

Aramızdaki tek fark, ya da onun bakımından durumun tedirginlik verici olması, yalnızca kanserin beraberinde getirdiği bazı somut(!) ölçülerden kaynaklanıyor.

Biz kanser olmadığımız için, onun karşısında belki de birer *hayatta kalan* rolündeyiz.

Ama dediğim gibi, sadece bir rol. Dahası, belki de acınası bir yanılsama. Zira bu akşam, yarın ya da en yakın bir başka zamanda bizim boktan bir trafik kazasıyla dünya değiştirme

olasılığımız ile Cem’in kanserinin yinelenmesi olasılığı arasında hiçbir derece farkı yok.

Yine de kaçınılmaz bir yanılsama. Çünkü o bir kanser ameliyatı geçirdiğini, bizler de –en azından henüz teşhis edilmiş– bir kanserimizin bulunmadığını bilmekteyiz.

Oysa bundan otuz yıl önce, Lozan’da birlikte geçirdiğimiz o unutulmaz iki gün ve iki gece boyunca, düşündüklerimiz hiç de böyle olasılıklar değildi. Gerçi aradan çok uzun zaman geçti, ama ben yine de o iki gün boyunca Cem’in günün birinde kanser ameliyatı geçirebileceğini, Ömer ile benim de daha kanser ameliyatı geçirmediğimiz için –biraz ahlaksızca– bir mutluluk duyabileceğimizi hiç düşünmediğimizden eminim.

"Peki biz Lozan’da hiç birlikte resim çektirmedik mi?"

Bir an duraklıyoruz.

Ama sonra gerçekten de hiç resim çektirmediğimizi anımsıyoruz.

"Acaba neden aklımıza gelmedi?"

"Belki de o zamanlar her şeyin öyle devam edeceğini düşünüyorduk..."

Öyleydi.

En azından benim için.

Sanırım aslında hepimiz için.

Hatta bunu bile düşünmemiş olabiliriz.

O yıllarımızda resim çektiğimiz zamanlar, bunu neredeyse bir alışkanlığın etkisiyle yapardık. "Bir anı olsun," derdik, fakat doğrusu anıların ne işe yarayacağını da pek bilmezdik.

Hiç bilmezdik.

Yaşadıklarımızla aramızdaki uzaklık, anıların yardımına gereksinim duyacağımız kadar değildi. Üstelik ‘ilerisi için’ dediğimiz zaman bile öyle çok uzakları düşünebildiğimizi, düşünmek istediğimizi sanmıyorum.

"Size yaptığım resimleri göstereyim."

Cem resim yapmaya başlamış.

Ameliyattan sonra.

Yağlıboya çalışıyor.

Birkaç otoportresi var.

Kendini hep çok sağlıklı resmetmiş.

"Öyle rasgele çalışıyorum. Hiçbir iddiam yok. Özellikle geceleri yapıyorum. Ansızın uykumun kaçtığı çok oluyor..."

Fotoğraf çekmeye hiçbir zaman merak duymadı. Anımsadığım kadarıyla hiç fotoğraf makinesi de almamıştı.

Ama şimdi resim yapıyor.

Fotoğraf çekmeye değil, resim yapmaya merak sarmış. Oysa fotoğraf çekmesi için elinde makine dışarı çıkıp dolaşmasına gerek yok. Dolaşamayacak kadar bitkin olduğunu biliyorum. Fakat evinin salonu çok büyük ve türlü heykellerle, biblolarla dolu. İstese bir sürü yakın çekim yapabilir.

Neden, bu değil.

Söylediği cümlelerin satır aralarından, yaşamında bire bir resmetmeye değer pek bir şey bulamadığı izlenimini ediniyorum.

Bana göre, daha çok özlemlerinin resimlerini yapıyor.

"Ama Roma'da çok fotoğraf çekmiştik," diyor resimlerini bizim için düzenlerken, arkasına dönmeksizin. "Bazıları hâlâ duruyor."

Neden bilmem, ansızın bir başka kentin fotoğrafsız bir zamanını anımsıyorum.

Cem haklı. Roma'da fotoğraf çekmiştik.

Ama ben Londra'da, Trafalgar Meydanı'ndaki o adamın resmini çekmemiştim. Meydanı, uçak daha inmeden, kentin üzerinde bir yarım tur attığında görmüştüm.

Her akşamüstü flüt çalmaya gelen yaşlı adam, o saatte henüz orada olmayabilirdi.

Onu ilk kez kente varışımın ikinci günü akşama doğru, biraz dinlenmek üzere National Gallery'nin alçak duvarına, George Washington'ın heykelinin tam önüne oturduğumda görmüştüm. Yaşlı flütçü, yerini neredeyse bir görev disipliniyle almıştı.

Hayır, rasgele bir dilenci değildi.

Sanatını icra etmek için açık havayı yeğliyordu.

Bir peyzaj ressamı gibi.

Ve çaldığı parçalardan –As Time Goes by, Don't Cry for Me Argentina, Three Coins in the Fountain, Amapola, Autumn Leaves...– yola çıkarak, bir zamanlar Savoy'da, Ritz'de ve benzeri yerlerde 'yemek müziği' çalmış olabileceğini düşlemek, pek abartı sayılmayabilirdi.

(Sonradan o adamı Roma'da, gecenin bir vaktinde, Piazza di Santa Maria'daki kafelerden birinde, Ettore'ye anlatacaktım. Beni, yorgun başını gitarına dayamış olarak dinleyecekti, ve sonra: "Bu düşlediğin abartı olmasa bile," diyecekti, "insanın içinden şöyle demek geliyor: Eğer Savoy ve Ritz gibi yerlerde çaldıktan sonra yolu gerçekten Trafalgar

Meydanı’na düşmüşse, o zaman ya çok ucuz yaşamış olmalı, ya da çok pahalı!")

Şimdi ise iyice yıpranmış, ama tertemiz ve ütülü giysileriyle –renklerini çoktan yitirmiş papyonu bile eksik değildi– çalmak üzere bu meydana geldiğinde ve kasketini, gelip geçenler para atabilsinler diye –çok belirgin değil, vestiyerin bir köşesine bırakıvermiş gibi– yanına bıraktığında, nerede çalmakta olduğunu daha belki de ilk parçanın yarısına varmadan unutuyor, dudaklarında tatlı bir gülümsemeyle, sırf para versinler diye insanların yüzüne gülmeyi hayat boyu öğrenemediklerini belli eden gözlerini kapatıp, flütüne öyle üflüyordu.

Londra’da kaldığım günler boyunca, meydana birkaç kez daha gittim.

Ama o adamın fotoğrafını hiç çekmedim.

Belli etmeden çekebileceğim halde.

Resmini, varlığını hiç bilmeyeceği ve hiç görmeyeceği bir albüm için çalmak bana göre büyük bir haksızlık olacağı için çekmedim. O albüme girdiği takdirde, bir daha hiç flüt çalmayacağı için.

Resmini yine de çekseydim ve bunu fark etseydi, belki o da bir zamanlar Amerika kıtasındaki bizonların resmini çizen bir Avrupalı araştırmacının çizimlerini gördükten sonra büyük bir üzüntüyle başını sallayan, neden üzüldüğü sorulduğunda da: "Yazık, bizonlarımız azaldı..." yanıtını veren yerli gibi, evet, Trafalgar Meydanı’nın o yaşlı sanatçısı da Amerika’daki yerli gibi bana: "Yazık!" diyecekti. "Beni şimdi çantana atıp götüreceksin ve bir daha burada hiç flüt çalamayacağım!"

Ettore, katılmıştı bu düşünceme.

"Evet, sanırım öyle derdi...Örneğin gitar çalarken gizlice resmimi çekseydin, ben öyle derdim!"

Ama ben, Ettore'yle tanışmazdan çok önce, Londra'daki o adamın resmini çekmekten çekindiğimde, bunu belki de biraz, tam resim çekmeye hazırlandığım bir sırada, çevirmiş olduğum bir romanın belleğimden hiç silinmeyen bir sahnesini yeniden anımsadığım için yapmıştım. Marcel gelivermişti gözlerimin önüne. Ingeborg Bachmann'ın Malina adlı romanındaki Berduş Marcel. "*Marcel ise şöyle öldü: Bir gün bütün berduşların Paris'in kent manzarasından silinmelerine karar verilmişti. Kentin düzgün bir görünümde olmasıyla da ilgilenen ve düşünülebilecek en kamusal nitelikteki Sosyal Yardım Örgütü'nün yetkilileri, polislerle birlikte Rue Monge'a geldiler; tek istedikleri, berduş yaşlıları yaşama geri döndürmek, geri döndürecekleri yaşama hazır olsunlar diye de önce onları iyice yıkayıp paklamaktı. Marcel, yerinden kalkıp onlarla birlikte gitti, çok sakin bir adamdı, birkaç kadeh şaraptan sonra bile bilge ve uysal kalabilen bir insandı. Onların gelmelerini büyük bir olasılıkla hiç umursamamıştı, belki de caddedeki iyi yerine, metronun sıcak havasının mazgallardan dışarı çıktığı yere yeniden geri dönebileceğini düşünüyordu. Kamunun esenliği için yapılmış olan, içinde çok sayıda duşun bulunduğu hamamda sıra Marcel'e de geldi; onu da duşun altına soktular, ve su hiç kuşkusuz ne aşırı sıcak, ne de soğuktu; ama Marcel, yıllardan beri ilk kez çırılçıplaktı ve ilk kez suyun altına girmişti. Daha kimse durumu anlayıp yardımına koşamadan yere düştü ve hemen oracıkta ölüverdi. Ne demek istediğimi anlıyor musun? Bu öyküyü anlatmayabilirdim. Ama şimdi, duşu bir kez daha hissediyorum. Marcel'i neden yıkamaya hakları yoktu, şimdi bunu biliyorum. Eğer bir insan kendine özgü bir mutluluğun buharları içersinde yaşıyorsa, eğer bir insanın 'Allah sizden razı olsun'un dışında söyleyebilecek pek sözü kalmamışsa, o zaman o insanı yıkamaya kalkışmamalı; o insan için iyi olanı o insanın üstünden yıkayıp akıtmamalı; birini aslında varolmayan bir yeni yaşam için arındırmaya kalkışılmamalı...*"

Trafalgar Meydanı’nda çalmakta olan yaşlı flütçü de bana bunları düşündürtmüştü.

Hiçbir şeyini paylaşmadığınız, sadece rastlantı sonucu yaşamının sınır boylarından geçip gittiğiniz birinin sureti öyle hoyratça çalınmamalıydı.

Birkaç dakika ile sınırlı olsa bile, yaşamının akışından hiçbir parça ondan izin alınmadan, bir düğmeye basılmakla değişmezliğe, zamanın sarartacağı bir sonrasızlığa yargılı kılınmamalıydı.

Trafalgar’ın yaşlı çalgıcısını, Londra’nın fotoğrafsız bir zamanına dönüştürmekle yetindim.

"Ettore de resim çekilsin istememişti."

"Ettore mi? O da kim?"

Şaşırmakta haklıydı. Cem, Ettore ile hiç tanışmamıştı. Ne Roma’da geçirdiğim ilk hafta içersinde, ne de onu izleyen birkaç hafta boyunca sözünü etmiştim.

Bu adı ağzımdan aradan otuz yıl geçtikten sonra duyuyordu.

"Hani Roma’nın içinde kaldığım bir hafta vardı ya, onunla o sırada tanışmıştık. Teatro dei Servi’deki o gece..."

Tiyatroda kalabalıkça bir gruptuk ama, sadece biz tanışmıştık. Zaten Ettore gruptan da değildi. Kendi başına gelmişti. Fakat temsilden sonraki yemeğe katılmıştı. Üstelik şimdi, tam otuz yıl sonra, belki de istemeden, Cem’e yalan da söylüyordum. Çünkü Ettore ile tiyatroda değil, oyundan sonraki yemekte tanışmıştık.

"Ama o bir hafta boyunca da beraberdik, yanında Ettore diye birini gördüğümü anımsamıyorum..."

"Biz seninle, çoğunlukla gündüzleri beraberdik."

Roma’ya varışımda bir karışıklık olmuştu. Aslında Via Appia Antica’da, yani Roma’nın biraz dışında, Cem’le Can’ın anneleriyle üvey babalarına ait olan villada konuk edilecektim. Fakat villadaki başka konukların ayrılmaları gecikince, ben de bir hafta boyunca Can’ın kentteki stüdyosunda kalmış, o bir haftanın sonunda Via Appia Antica’ya taşınmıştım.

Roma’da ilk bir buçuk günüm, kentin sokaklarına ve dükkânlarına afiş yapıştırmakla geçmişti. Can’ın arkadaşı olan Patrick adlı bir İngiliz yönetmen, Amerikalı bir toplulukla birlikte Teatro dei Servi’de, ‘Trompets of The Lord’ adlı bir oyunu sahneleyecekti. İlk gösterime yalnızca üç gün kaldığından, Cem, Can, ben ve daha birkaç kişi afişlerin bir bölümünü dağıtma ve yapıştırma işini üstlenmiştik.

Teatro Dei Servi küçücük, ama çok şirin bir tiyatroydu. İlk akşam tümüyle davetlilere ayrılmıştı. Daha çok zenci ilahilerine dayanan bir müzikal niteliğini taşıyan oyun, tek kelimeyle kusursuzdu. Temsil gece on buçuğa doğru bitmişti. Temsil sonrası için Ristorante d’Oro adlı küçük bir restoran kapatılmıştı. Orayı tıka basa doldurduğumuzu anımsıyorum. Cem, Can, antikacı Lübnanlı Nabil (benimkilerin yakın arkadaşıydı ve daha Roma’ya ilk geldiğim günün akşamı tanışmıştık) ve daha birkaç kişi, yuvarlak bir masaya oturmuştuk. Nabil, tam karşıma düşmüştü.

Aradan bir saat kadar geçmişti. Atmosferin canlılığına, yemeklerle içkilerin de güzelliğine karşın, kalabalık ve küçük yerlerde her zaman olduğu gibi, hafiften sıkılmaya başlamıştım. Bir ara gözüm Nabil’e takıldı. İyice öne doğru eğilmiş, o uğultunun içersinde bana bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Sonunda duyabildim.

"Sıkılır gibisin. Sana bir arkadaş gönderiyorum..."

Bir yandan da arkama bakmamı işaret ediyordu.

Ettore’yi oturduğum yerde arkama dönünce gördüm.

Girişte bir ara karşılaştığımızı anımsadım. Vestiyere gitarını bırakıyordu. Ama yüzünü pek iyi görememiştim.

Arkama döndüğüm zaman da hemen göremedim. Çünkü gözlerimin hizasında beli vardı. Blucinine çok kalın ve eskimiş bir kemer takmıştı. Mavi çizgili, ince gömleği terden yer yer vücuduna yapışmıştı.

Başımı kaldırıp baktım.

"Ben, Ettore," dedi. "Nabil sıkıldığımı anlayınca beni sana gönderdi. Belki sen de sıkılıyormuşsun..."

Son cümlesini söylerken bir elini omzuma koymuştu.

"Nabil iyi tahmin etmiş. Öyle." Adımı söyledim.

"Yanına sıkışabilir miyim?"

"Tabii."

"Yani şimdi bu Ettore dediğin, o gece bizim masamıza mı oturmuştu?"

Cem, resimlerini sıralamaya ara verip bana dönmüştü. Meraklanmış gibiydi.

"Evet, ama tanışmadınız. Kendini yalnızca bana tanıtmıştı. Zaten ondan sonra kalkana kadar da başka kimseyle konuşmadı."

"Sence birlikte sıkılmamız pahasına burada kalmamızın bir anlamı var mı?"

"Hayır, yok," dedim.

"Yani kalkabiliriz..."

"İstediğin zaman."

Hemen kalktı.

"Ben vestiyerden gitarımı alacağım."

Can, biraz uzağımda birileriyle koyu bir sohbete dalmıştı. Cem ise kardeşinin Amerikalı sevgilisi Sandy'ye hafiften kur yapmakla meşguldü.

"Ben gidiyorum, başım ağrımaya başladı," dedim.

"Belki buradan sonra başka bir yere de takılırdık..."

"Hayır. Bugünlük yeter. Gidip yatacağım."

"O zaman yarın. Kararlaştırdığımız gibi. Sabah saat on birde Nabil'in dükkânında."

"Şunu saat bir yapalım."

"Neden o kadar geç?"

"Neredeyse uçaktan indiğimden beri doğru dürüst uyumadım. Biraz dinleneyim, çünkü yarın da dolaşma var."

"Peki, nasıl istersen. O zaman saat birde. İyi geceler."

"Sana da. Can'a söylersin."

"Oldu."

Vestiyer'e geldiğimde Ettore'nin, gitarı sırtında, kapının dışında, sokakta beklemekte olduğunu görmüştüm. Arkası kapıya dönüktü.

"Ayarladın mı?"

"Neyi?"

"Yani sonradan tekrar onlarla buluşmayacaksın herhalde?"

"Ne yapacağımıza karar verdik mi?"

"Sen de kararsız yaşayamayanlardan mısın?"

Sokağın ışığında, yüzünde çok tatlı bir gülümseme var.

Gecenin o koyu karanlığında, insana sanki ortalığı sabahın ilk ışıkları yoklamaya başlamış gibi canlılık veren bir yağmur serpintisinin içinden geçerek Viale San Salvatore in Campo’ya yürüyoruz.

O saatte Piazza di Santa Maria bile boş.

Meydandaki havuzdan çıkmak istermiş gibi duran mermer heykellere bakıyorum.

Bir meleğin başı önüne düşmüş.

Kanatları kapalı.

"Evime gidiyoruz. İtirazın var mı?"

"Hayır."

Daracık merdivenlerden bir çatı katına tırmanıyoruz. Kapıdan içeri girdiğimizde yalnızca antrenin zayıf ampulünü yakıyor. Elektrik düğmesine uzandığında ona neredeyse yapışacak kadar yakınım.

Ensesine inen saçlarından, omuzlarından, bütün vücudundan gelen kokuyu derin derin içime çekiyorum. Pino Silvestre ile John Player Special karışımı bir koku.

Odaya, dairenin tek odasına girdiğimizde, yalnızca birkaç mum yakıyor. Gitarını köşeye, büyükçe bir dolabın yanındaki boşluğa bırakıyor. Sonra dönüyor. Başımı iki eliyle hafiften tutup, okşarcasına kendine çekiyor. Ama dudaklarının ulaşması çok zaman alıyor.

"Hoş geldin..."

Sonra gidip balkon kapısının iki kanadını da ardına kadar açıyor. Roma’nın binlerce göz kırpışı, gecenin serinliğiyle birlikte odaya doluyor.

Pikabından hafiften nefis bir ezgi geliyor. Çıkarken kapatmamış olmalı.

"Nedir bu çalan?"

"Eleni Karaindrou’nun film müziklerinden. Rosa İçin Ağıt. Beğendin mi?"

"Evet, hem de çok."

"Bana hep yağmuru hatırlatır. Yağmur altında durmuş, çok uzaklara bakan iki insanı."

"Bir filmden mi aklında kalmıştı?"

"Hayır. Kendi senaryom. Kendi görüntülerim. Birbirlerine değil, ama uzaklara bakan insanlar. Birlikteliklerini yeterli bulmayanlar..."

"Ya da birbirlerini nasılsa yitireceklerini bilenler!"

Bu kez kollarını belime sarıyor. Hâlâ ayaktayız.

"Hep yitirirler mi sence?"

"Bak, şimdi çalan da Bir Veda Üzerine Çeşitlemeler. Evet. Ben tam olarak adlandırmıyorum. Yitirmek ya da her ne ise. O, hep olur. Beraber olanlar, zamanı geldiğinde artık bir arada olmazlar..."

Yine dudaklarıma eğiliyor.

Bu kez daha uzun.

Konuşmanın ardından susamışçasına.

Kollarımı boynuna doluyorum.

Yanağımı yanağına değdiriyorum.

Gözlerim kapalı. Onu daha iyi görmek için.

İçimi kırlarda uzanıp yatmanın, yumuşak otları başıma yastık yapmanın huzuru sarıyor.

Beni ölesiye incitmekten korkarcasına: "Biraz izin verir misin?" diyor, "sana bir şey çalmak istiyorum."

Pikabın yanına gidiyor. Otuz üçlük bir plak çıkarıyor. Çalmakta olanı kaldırıp onu koyuyor. Bir gitarın sesi, odanın her yanını dolanıyor. Sanki çalan da bizimle.

"Bu çalan, Maninas de Plata," diyor. "Tanıyor musun?"

"Hayır. İlk kez duyuyorum..."

"Aslen İspanyol çingenesi. Daha okuma yazma bilmiyor. Tabii nota da bilmiyor. Hep doğaçlamadan çalıyor. Bütün plakları öyle..."

"Plağın kabında fotoğrafı var mı?"

"Ne yapacaksın?"

"Merak ettim nasıl biri diye..."

"Fotoğrafsız merak et. Sınırlama kendini."

"Sınırlamak mı?"

"Elbette. Bundan sonra onu her dinlediğinde, neden hep yüzünü de hatırlamak için zorlanasın? Onu örnek al!"

"Nasıl yani..."

"Otuzuna geliyor. İstese çoktan okuma yazma ve nota öğrenirdi. Ama nota öğrenmeyi açıkça reddediyor."

"Neden?"

"O zaman notalara geçmiş her parçayı her zaman üç aşağı beş yukarı aynı şekilde çalacak da ondan. Oysa şimdi, her defasında gönlünce çalıyor, alabildiğine özgür..."

Yatağın kenarına oturuyorum.

Loşlukta gözüme uçsuz bucaksız gibi gözüken bir yatak. Mumların alevi, üstündeki örtüye bordonun bütün tonlarını yağdırıyor.

Hava yağmurun ardından boğucu.

Gömleğimi çıkarıp kendimi sırtüstü yumuşacık yastıkların gölgelerine bırakıyorum.

Yatağın yanındaki küçük yuvarlak masanın üstünde, deniz kabuklarından yapılma bir çerçevede fotoğrafı var. Bir günbatımı ışığında sırtını kameraya dönmüş. Gitar çalıyor.

Masalsı bir görüntü.

"Bu, çok güzel bir resim..."

"Çeken, çok güzeldi. O yüzden saklıyorum."

Yatağın yanına geliyor. Loş ışıkta bakışlarını uzun süre yüzüme dikiyor.

Bir ara başını biraz kaldırıp kendi fotoğrafına bakıyor.

Sonra ağır, çok ağır el hareketleriyle gömleğinin düğmelerini çözüyor. Her hareketini dikkatle izlememe rağmen, gömleğini sırtından ne zaman çıkardığının ayırdına tam olarak varamıyorum. Onu yeniden, ancak sırtüstü yanıma uzandığında hissedebiliyorum.

Bu, sonraki yıllarda da, bugüne kadar, hiç değişmedi.

O ufacık zaman parçası hep boş kaldı.

Gömleğini sırtından tam olarak ne zaman çıkardığını hiç hatırlayamadım.

"Sanki fotoğraflara düşman gibisin," diyorum, "oysa şu ayrıntılar fotoğrafta yakalanabilirdi..."

"Hangi ayrıntılar?"

"Şimdi, seni gömleğini çıkardığın sırada izlerken kaçırdığım ayrıntılar. Hareketlerinin ağır olmasına rağmen kaçırdıklarım. Çıplak bir vücudun her düğmenin açılmasıyla birlikte adım adım belirginleşen, nabız atışları gibi canlanan çizgileri. Sadece birkaç parmağını kullanarak kendini soyman. O parmaklara duyduğum kıskançlık. Bütün düğmeler çözüldükten sonra, gömleği çıkarmak için kollarını bir an için hafiften iki yana açtığında, o çarmıha geriliş görüntün..."

"İndiren, sen olmak ister miydin?"

"Anlamadım..."

"Beni çarmıhtan indiren, sen olmak ister miydin?"

"Evet, isterdim. Çok isterdim."

"Neden?"

"Çünkü sen, henüz ölmemiş olurdun, ve başındaki dikenlerden yapılma taç yüzünden alnından sızan kanlar, dudaklarımı nemlendirirdi. Ve sonra, ellerindeki çivileri çıkardığımda, bitkin başını başıma dayardın. Ölmemek için onca çabandan fışkıran ter, benim senin bedeninde çarmıha gerilmek için onca uğraşmamdan ötürü sızan tere karışırdı. Ve son anlarında, bütün bedenimle sende çarmıha gerilirken, Golgotha'ya uzanan o yol boyunca neden bütün acıları tek başına taşıdığını sorardım sana. Sende idam edilmem için neden onca zaman beklemek zorunda kaldığımı sorardım..." Ağır ağır doğruluyor. Bana doğru eğiliyor. Bütün vücuduyla üstüme yatıyor. Kollarımı iki yana açıyor. Ellerimi, tırnaklarını avuç içlerime iyice batırarak sıkıyor, sıkıyor. Kollarımı hafiften yukarı kaydırarak iyice geriyor. Çektiğim acı sanki sonsuz, ve acının doruk noktasında böylesine bir mutluluğun ardından beklenebilecek tek şeyin ölüm olduğunu düşünüyorum.

Başını omzumla yanağım arasına gömdüğünde, ter içinde kaldığını hissediyorum.

Sesi boğuk geliyor.

"Böyle mi?"

"Evet..."

Sabah, gözlerimi gri bir loşlukta açıyorum.

Ana rahmindeymiş gibi yatmakta olduğumu fark ediyorum.

Başımı biraz çevirdiğimde, bana arkadan sımsıkı sarılmış, onun da öyle yattığını görüyorum.

Yüzüme değen saçları hâlâ terli.

İki cenin gibiyiz.

Gecenin bir vaktinde ölümden yaradılışa geçmişiz.

Ne zaman olduğunu anımsamıyorum.

Ve sonra, fısıldadığını duyuyorum.

"Bunları hiçbir fotoğrafa sığdıramazdın..."

"Hayır...sığdıramazdım."

"Bütün yaşananlar, ancak fotoğrafsız zamanlarda kalır..."

"Evet."

Cem, kanepede yanıma oturuyor. Dalgın.

Son yarım saattir yalnızız.

Öykünün geri kalan bölümünü yalnızca onunla paylaştım.

Yine dalgın, bir sigara yakıyor. Yüzüme bakmıyor.

"O günden sonra ne fotoğraf çektim, ne de fotoğraf biriktirdim," diyorum.

"O zaman benim de neden hiç fotoğraf çekmediğimi biliyorsun!"

"Biliyorum..."

"Ve neden resim yaptığımı da!"

"Evet. Çünkü resim, fotoğraf gibi değil. Fotoğraf gibi yalan söylemeye kalkışmaz. Resim, yaşananların süzülmüş halidir..."

"Şu gördüğün resimlerin hepsi, yaşadıklarımdan bende kalanlar. Belki gerçekte öyle değillerdi, ne kişiler, ne de olaylar... Ama bende nasıl kaldıkları önemli, ve ben onları öyle resmettim. Bu yüzden o resimlerde ‘bir zamanlar...’ deyip geçmişte dondurabileceğim hiçbir şey yok. Onların hepsi, *bugün*! Oysa fotoğraflar öyle değil. Hepsi de bir daha yaşanması olanaksız anları geçmişin bir yerinde kaskatı dondurmak peşinde. Mezar taşları gibi..."

Sigarasından bir nefes daha aldıktan sonra bana dönüyor.

Yüzü bitkin, ama bir tablo kadar canlı.

Dışarıya bakıyoruz.